

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

SOCIALMEDICIN • MILJÖFRÅGOR • HANDIKAPP

Tidskrift för Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka

pris 5:—

Björnson

Present till alla hundvänner

Vi vet att många medlemmar har hund. Som glädje, till gemenskap, för sällskap. Därför vill vi gärna vidarebefordra vår favorittecknarens Sven Björnson kynologiska iakttagelser. Som en uppmärksamhet, ja, varför inte som en present.

Status

Organ för Riksförbundet
för hjärt- och lungsjuka

nr 7 1981 årgång 44

Ansvarig utgivare: Tord Axelsson
Redaktör: Lars-Erik Hult

Förbundskansli:

David Bagares Gata 3, 1 tr, Sthlm
Postadress: Box 3196,
103 63 Stockholm
Telefon 08-23 15 30
Postgiro: 90 00 11 - 8

Tryckeri:

Axlings Tryckeri AB,
Södertälje

Prenumerationspris:

Helår 45.—. Medlemspren. 25.—.

UR INNEHÅLLET:

Starkt samförstånd präglade
representantskapsmötet i Umeå
Sid. 4

Nya folkpensionsbeloppen
Sid. 7

Medicinsk information
Sid. 8

Underliga fartygsbyggen
Sid. 10

Allvar och värme
präglade Föräldraföreningens
årskonferens
Sid. 13

Hänt sen sist
Sid. 14

Bildkruss
Sid. 17

RHL-information
Sid. 18

Omslag: Georg Lind och hans medarbetare svarade för ett välorganiserat och uppskattat värdskap i Umeå. Här ses han tillsammans med överläkare Martin Tunell, som höll ett intressant anförande om lungsjukdomarnas utveckling.

Tack till Umeå!

Det har varit representantskapsmöte i Umeå den 13 och 14 juni. Först av allt vill jag tacka Georg Lind och hans medarbetare för fina insatser. Tack vare dem klaffade alla arrangemang och de bidrog också till att göra det här mötet till något minnesvärt med den värme och gemenskap som mötte oss alla.

Vi lever under knapphetens kalla stjärna. Det konstaterade vår förbundsordförande Bo Martinsson i sitt inledningsanförande. Liksom att verksamheten präglats av Handikappåret men att statsmakterna inte visat någon generositet i sammanhanget.

Alla vet — mer eller mindre påtagligt — att vi lever i en besvärlig tid. I lojalitetens namn är vi självfallet beredda att acceptera nedskärningar, men de får inte ske i fel ända, inte i första hand gå ut över de redan drabbade.

Ändringar beträffande skatter, basbelopp, medicinkostnader, färdtjänst och liknande skall inte innebära en ytterligare sänkning av medlemmarnas standard. Men trots allt pekar resultaten av statsmakternas agerande på en försämring för de våra.

Jag vill i korthet ha sagt att jag tycker det är orättfärdigt att nedskärningspolitiken skall drabba de handikappade. Det är något av en ödets ironi att dessa åtgärder skall kulminera just under Handikappåret.

Mötet i Umeå präglades av samförstånd till hundra procent. Så här efteråt kan man ju göra reflexionen om inte samförståndet överdrevs något. Är vi verkligen så bra att det inte behövs någon inre debatt? Man kan ställa frågan men svaret kan enbart väntas från medlemmarna i vårt förbund.

Jag är tacksam för synpunkter och uppslag som ytterligare kan föra verksamheten vidare.

Men till sist. Tack till alla vänner i Umeå som svarade för att representantskapet 1981 blev minnesvärda dagar, tack till ordföranden John Gärdin som med auktoritet och omtanke lotsade oss igenom föredragningslistan och tack till alla delegater som ställde upp för att med sina insatser bidra till att göra vårt förbund ännu starkare.

Tord Axelsson

Vid presidiet i Umeå fr v förbundsordförande Bo Martinsson, mötets ordförande John Gärdin och förbundssekreterare Tord Axelsson.

Starkt samförstånd präglade representantskapsmötet i Umeå

Representantskapsmötet i Umeå den 13 och 14 juni gick i samförståndets tecken. Det blev några välorganiserade och trivsamma dagar i regi av Georg Lind med medarbetare. Men de social-ekonomiska orosmolnen har redan nått handikapprörelsen, statsmakterna är mycket litet intresserade av Handikappåret, fastslog förbundsordförande Bo Martinsson, när han öppnade mötet.

— Det av FN proklamerade handikappåret har naturligtvis satt sin prägel på vår verksamhet. De kampanjer som handikapporganisationerna anordnat hittills i år har dock inte omfattats med något större intresse från statsmakternas sida, förmodligen beroende på det svåra ekonomiska läge som landet befinner sig i just nu.

Vi inom handikapprörelsen är väl medvetna om att alla i detta land måste vara med och betala den stora oljenotan men nog tycker vi att man kunde vara litet varmsammare mot de handikappade som ju oftast tillhör de svaga i samhället både fysiskt och ekonomiskt, sa Bo Martinsson.

Tre nöjda representantskapsledamöter utanför konferenslokalerna i Umeå. Arne Andersson, Lidköping, flankerad av Gunnel Olausson, Ronneby, t v och Birgit Lindahl, Örebro.

Trots alla motigheter kunde förbudet redovisa en god aktivitet även om man drags med personalbrist på kansliet. Liksom ett hyggligt bokslut som dock pekar på att marginalerna inte är särskilt stora.

Georg Lind i värdstaden Umeå framhöll vikten av att deltagarna får träffas på olika platser i vårt vidsträckta land, att det ger möjligheter att knyta banden starkare och ökar förståelsen för de problem, som olika landsändar har att brottas med.

Visst var det stundtals kyligt utomhus i Umeå men värmen och gemenskapen i möteslokalerna vägde upp den bagatellen.

John Gärdin, Östersund, valdes till mötets ordförande och klubbade rutinerat igenom punkt för punkt i den godkända dagordningen.

Bengt Dahlström redogjorde för det ekonomiska resultatet och Per Ekman svarade för revisorernas berättelse. Det blev godkännande och ansvarsfrihet.

Tord Axelsson redovisade — utan diskussion — för motionerna från kongressen 1979 och Tonie Andersson för rapporten "Svensk handikappolitik". Tonie ansåg att det viktiga var det som saknades i rapporten och att det är angeläget att vi kommer med berikande synpunkter i remissvaren.

Körv i Kopparberg

Helt stilenligt inledde Bengt Hedström, Fors, sin redogörelse för "Kopparbergsprojektet" med — näst intill — folkvisan "Får jag int' körv så höppar jag i älven". Bengt berättade att aktiviteterna gett bra information om RHL i massmedia. Man hade fått många nya medlemmar, cirkeldeltagarna var aktiva också i förenings-sammanhang och att det skapats möjligheter till nya lokalföreningar. En detaljerad beskrivning av projektet har tidigare publicerats i Status. Det har visat sig att deltagarna ändrat både kost- och motionsvanor efter kursen. Förslag om en fortsättning har lagts av förbundsledningen.

Tänkt och tyckt om Status

Fyra studerande vid Stockholms universitet har gjort en undersökning om vad läksekretsen anser om Status. Bo Månsson rapporterade att medlemmarna tyckte att Status var en bra tidning. Att den var lättläst och att tio nummer om året var väl avvägt. Man gillade novellerna, de populärvetenskapliga artiklarna, bildkrysset och ville dessutom ha mer av den medicinska informationen. Vi återkommer med en mer detaljerad utvärdering i kommande nummer.

Aktiv marknadsföring

Bernt Persson, Gävle, gav uppslag om en aktivare marknadsföring, bland annat i fackliga sammanhang. Frågan är viktig och förtjänar att begrundas.

Tonie Andersson redogjorde för kurs- och studieverksamheten. Bengt Dahlström

I förgrunden två av våra värddar i Umeå. Georg Lind t v och Edvald Eriksson.

preliminärt för Töres Theorells undersökning och Tord Axelsson informerade om ytterligare en slogan "Med RHL för hjärta och lungor" för Hjärtats Dag 1982, där Nils-Olof Westberg som tidigare skall vara med och hålla i trådarna.

Det planeras en ökad medlemsvärning inom handikapporganisationerna för att vinna ökad styrka. Ett initiativ som väckte stort gensvar.

Kongressen 1982 blir den 2—4 juli i Uppsala. Bo Martinsson avslutade 1981 års representantskap med ett tack till dem som medverkat, men dessförinnan fram-

förde också Herbert Ahlqvist, Borås, ett varmt tack till förbundsstyrelsen och värd-föreningen för ett väl genomfört representantskap.

Stor respekt för Tbc

Tbc — också kallad den vita döden — är en plågsam sjukdom, sa överläkare Martin Tunell vid regionsjukhuset i Umeå vid ett anförande om lungsjukdomarnas utveckling.

Världshälsoorganisationen (WHO) har beräknat att det finns ca 20 miljoner Tbc-sjuka människor i världen och att många av dem dör av sin sjukdom. Här i Sverige har vi genom förbättrade levnadsvillkor, förbättrad hygien, calmettevaccinering och effektivare läkemedel kunnat få ned sjukdomsfrekvensen och dödligheten i Tbc till ett minimum. Vi lungläkare har dock fortfarande mycket stor respekt för Tbc.

Inom Västerbottens län hade vi sammanlagt 132 aktuella fall av Tbc under 1979. Fördelningen var 88 män och 44 kvinnor. Dödligheten uppgick till 3 respektive 1 person. Sanatoriernas tid är alltså förbi.

I stället har i dag 2—3 procent av befolkningen astma. Årligen förtidspensioneras 800 personer för sjukdomen. Kronisk bronkit och emfysem är rökarsjukdomar. Sarcoidos — en hittills outhärlig lungsjukdom — förekommer mest i Norrland av okänd anledning.

Lungcancer

— Lungcancer är den snabbast växande sjukdomen i Sverige. Rökningen spelar en mycket stor roll. Tobaksröken innehåller i och för sig en ganska ringa mängd cancer-

Det blev också en och annan paus i förhandlingarna. Här förbundsstyrelsens Mary Erixon omgiven av Bror Ek t v och Åke Magnusson.

Vid rundturen i Umeå passade man på att ta en titt på HCK:s lokaler. Ulla Martinsson, gift med Bo, tillsammans med värdföreningens Sören Eriksson t v och Edvald Eriksson.

framkallande ämnen men det kompenserar rökarna så att säga genom att röka intensivare och oftare.

Utän tvekan måste samhället göras mer rökärent om vi skall få bukt med rökningen och därmed lungsjukdomarna. Det finns en ganska klar tendens till en förändrad attityd mot rökning och rökare från samhällets sida men mera energiska åtgärder måste till. Man kan inte stillatigande se allt fler unga människor gå under på grund av rökning, fortsatte Martin Tunell. Det är orimligt att exempelvis på arbetsplatser av typ kontorslandskap blanda rökare och icke rökare.

Titt på Umeå

Vad som hände mer under mötet i Umeå? Jo, kommunalfullmäktiges vice ordförande Anders Brännström berättade engagerat om sin stad vid en lunch som Umeå kommun svarade för. Centralorganisationen ordnade en uppskattad rundtur med buss och det blev precis som Georg Lind hade hoppats. Vi knöt banden starkare och ser fram emot nästa möte. ●

Hjärtrehabilitering angeläget önskemål

Intresset för att få till stånd någon organiserad form av hjärtrehabilitering är stort inom vår länsdel. Det framkom med all tydlighet när Föreningen Hjärt- och Lungsjuka i Västervik i samarbete med ABF inbjöd till en temakväll betitlad "hjärtats sjukdomar". Handikappcenter var fyllt till sista plats och den som svarade för informationen var dr Björn Sinnerstad, läkare vid Västerviks sjukhus. Vidare visades filmen "Hjärtrehabilitering" och det gavs även tillfälle att ställa frågor till dr Sinnerstad. Mötesledare var RHL:s ordförande Villard Nilsson, som även hade glädjen att välkomna fyra nya medlemmar i kamratkretsen.

Dr Sinnerstad inledde denna innehållsrika temakväll kring hjärtat och dess sjukdomar med att informera om de olika sjukdomstyperna, de mediciner som finns att tillgå och vad den hjärtsjuka själv kan göra för att förbättra sin situation. Och det lyckades han göra på ett lättfattligt och för gemene man begripligt språk. Det var också med stort intresse som den välbesatta lokalen lyssnade och då och då avbröt för en fråga. Förvisso är nog en sådan här genomgång av ett för de närvarande angeläget intresseområde av stort värde. Den slutsats kunde man dra av onsdagskvällens "hjärtresonemang" på Handikappcenter.

Dr Sinnerstad inledde med att ge en kort information om hur ett friskt och normalt hjärta arbetar. En livsviktig och mycket slitstark muskel. Han övergick sedan till att berätta om metoderna för hjärtdiagnostik. Här finns ju, förutom avlyssning, numera goda hjälpmedel i form av EKG (Elektrokardiogram) möjlighet att titta på hjärtat via röntgen, liksom användning av ultraljud och radioaktiva isotoper. Han orienterade även något om de olika sjuk-

domstyperna och de vanliga symptomerna. Vidare några värdefulla råd om olika typer av mediciner, där man bl a fick veta att om man lider av kärlekskramp och använder den vanliga nitroglycerintabletten och inte blir av med smärtorna inom ca halvtimmen, då uppsöker man läkare eller sjukhus. Här berördes i övrigt för den hjärt- eller kärlsjuka många intressanta frågor och ännu mera intresserad blev man bland åhörarna när frågan om hjärtrehabilitering efter en infarkt kom på tal.

Behov av hjärtrehabilitering

Någon form av organiserad hjärtrehabilitering tex gruppaktiviteter finns tyvärr inte i vår länsdel. Oskarshamn och Kalmar har mycket goda resultat, men här saknas resurser. Intresset finns både från patienter och läkare, sade dr Sinnerstad, som själv gärna ställer upp och hjälper till att få igång verksamheten. Men det är en fråga om resurser och det är politikerna som bör ta sig en funderare. Det kan vara en god affär för både kommuner och landsting. Ytterligare bevis på vad hjärtrehabilitering

kan betyda fanns i den film som producerats av RHL i samarbete med en läkemedelsfirma och som spelats in i Malmö. Där framkom med all tydlighet att en aktivisering under kontroll av läkare och sjukgymnaster efter en infarkt kan leda till att patienten kan återgå till yrkesliv eller i varje fall kan få hygglig hälsa och att risken för återfall kan minskas.

Dr Sinnerstad fick blommor och ett varmt tack för sin medverkan, och efter information, film och en kaffetår avslutade RHL i Västervik med månadmöte. Det började bli sent och med Villard Nilsson vid klubban tog man sig snabbt genom dagordningen.

Studieledaren Gunnel Jonsson meddelade att studieupptakten blir i augusti och vidare förekom en del rapporter bl a från Handikappforum i Göteborg. Hjärtats dag och från en kurs i Hultsfred. I den sistnämnda kursen hade sekreteraren Gunnel Andersson deltagit och där hade ytterligare bevis på värdet av hjärtrehabilitering framkommit genom att man redovisat resultat från verksamheten i Oskarshamn.

Carl-Eric Carlsson

Här är de nya folkpensionsbeloppen

Basbeloppet steg från och med juni 1981 till 17 300 kronor. Nedan anges de nya folkpensionsbeloppen.

Pensionären har	Ogift pensionär samt gift vars make ej har ålders- eller förtidspension och ej heller fyllt 65 år		Gift pensionär vars make						
			har halv förtidspension		har två tredjedels förtidspension		fyllt 65 år eller dessförinnan har ålderspension eller hel förtidspension		
	Per år kr	Per månad kr	Per år kr	Per månad kr	Per år kr	Per månad kr	Per år kr	Per månad kr	
Hel ålderspension	16 435		14 921		14 417		13 408		
Pensionstillskott	7 093		7 093		7 093		7 093		
Summa	23 528	1 961	22 014	1 835	21 510	1 793	20 501	1 708	
Halv ålderspension	8 218		7 461		7 208		6 704		
Pensionstillskott	3 547		3 547		3 547		3 547		
Summa	11 765	980	11 008	917	10 755	896	10 251	854	
Hel förtidspension	16 435		14 921		14 417		13 408		
Pensionstillskott	14 186		14 186		14 186		14 186		
Summa	30 621	2 552	29 107	2 426	28 603	2 384	27 594	2 300	
2/3 förtidspension	10 957		9 948		9 611		8 938		
Pensionstillskott	9 457		9 457		9 457		9 457		
Summa	20 414	1 701	19 405	1 617	19 068	1 589	18 395	1 533	
Halv förtidspension	8 218		7 461		7 208		6 704		
Pensionstillskott	7 093		7 093		7 093		7 093		
Summa	15 311	1 276	14 554	1 213	14 301	1 192	13 797	1 150	
Hel änkepension									
Änkepension	16 435				Hustrutillägg		17 474		
Pensionstillskott	7 093								
Summa	23 528	1 961			Summa		17 474	1 456	
Barnpension, fader- eller moderlöst barn									
Bidragförskott utgår ej, högst							6 920	577	
Bidragförskott utgår, högst							5 190	433	
Med eller utan bidragförskott, lägst							4 325	360	
Barnpension, föräldralöst barn, högst							10 380	865	
Barnpension, föräldralöst barn, lägst							8 650	721	
Handikappersättning									
60 procent av basbeloppet 17 300 kronor							10 380	865	
45 procent av basbeloppet 17 300 kronor							7 785	649	
30 procent av basbeloppet 17 300 kronor							5 190	433	
Vårdbidrag									
Helt							30 621	2 552	
Halvt							15 311	1 276	
							Helt	2/3	1/2
Helt barn tillägg									
Barnet uppbär icke barnpension. Per år kr							4 325	2 883	2 163
Barnet uppbär barnpension. Per år kr							1 730	1 153	865
Halvt barn tillägg									
Barnet uppbär icke barnpension. Per år år							2 163	1 442	1 081
Barnet uppbär barnpension. Per år kr							865	577	433

Anm 1 Ålderspension och förtidspension utgår utan inkomstprövning. Hela hustrutillägget är däremot föremål för inkomstprövning.

Anm 2 Ålderspensionen är angiven med de belopp som gäller om pensionen börjar utgå från den månad pensionären fyller 65 år. Hel änkepension och förtidspension är angivna under förutsättning att i förtid uttagen ålderspension inte uppburits.

Anm 3 All tilläggspension utom barnpension påverkar pensionstillskottet storlek. Vid ålderspension uttagen från 65 års ålder och vid hel förtidspension kan pensionstillskott inte utgå om tilläggspensionen uppgår till 45 resp 90 procent av gällande basbelopp.

Anm 4 Barnpensionen kan genom barnets tilläggspension och ifråga om faderlöst barn moderns eller därmed jämställd kvinnas folkpension i form av änkepension minskas till de ovan angivna lägsta beloppen.

Anm 5 Ålderspension, förtidspension, änkepension och barnpension kan jämlikt 17:2 AFL minskas till respektive tre fjärdedelar, en fjärdedel, hälften och en fjärdedel av belopp som eljest skolas utgå.

Rökvanor bland kvinnor belysta med en studie i Östergötland

Sedan 1920-talet har cigarettkonsumtionen i Sverige sexfaldigats, och på senare år har särskilt rökningen bland kvinnor blivit så utbredd att det nu är fler kvinnor än män som röker. Utvecklingen och kvinnors aktuella rökvanor speglas i en undersökning i Östergötland, där 17 594 kvinnor i åldern 19–65 år har besvarat ett frågeformulär om sina rökvanor. Undersökningen, som gjordes i samband med den gynekologiska hälsokontrollen, redovisas av docent Gösta Berggren och professor emeritus Sven Sjöstedt, Linköping, i Läkartidningen.

Bruket av tobak har förekommit i Europa sedan nära 500 år. Särskilt under detta sekel har rökningen ökat, och sedan början av 1920-talet har cigarettkonsumtionen stigit från ca 300 per år och person över 15 år till ca 1 800 per år. Påfallande är att rökningen ökat särskilt bland kvinnor. 1978 var frekvensen cigaretrökare högre bland kvinnor än bland män. Skall denna trend kunna brytas, måste rökvanorna närmare analyseras, vilket vi gjort genom en studie bland kvinnor i Östergötland.

Material

Undersökningen utfördes i samband med den gynekologiska hälsokontrollen i Östergötland september 1978–november 1979. Under denna tid undersöktes delar av tätorten Linköping, hela tätorterna Finspång och Motala, Linköpings förorter samt landsbygden mellan de tre tätorterna.

Vid hälsokontrollen undersöktes 18 084 kvinnor, som under kalenderåret skulle bli 20–65 år. Till undersökning kallades samtliga kvinnor som under det senaste året inte undersökts med cytologprov. De undersökta utgjorde 72,5 procent av dem som erbjödits undersökning. Samtliga anmodades att fylla i ett frågeformulär om sina rökvanor. Formulären besvarades av 17 594 kvinnor eller 97,3 procent av de undersökta.

Efter sina rökvanor är kvinnorna indelade i följande grupper:

1. Aldrigrökare — kvinnan har aldrig rökt bortsett från några enstaka cigaretter särskilt i ungdomen.

2. Rökare — kvinnan har någon tid rökt mer eller mindre regelbundet. Rökarna är i sin tur indelade i två grupper.

— Ex-rökare — kvinnan slutade röka för minst ett år sedan.

— Nuvarande rökare — kvinnan röker för närvarande eller slutade att röka för mindre än ett år sedan.

Vid indelning efter civilstånd är sammanboende förda till gruppen gifta eller omgifna. I övrigt innebär civilståndet kvinnans nuvarande status.

Resultat

Ålder. Frekvensen rökare stiger till 25–29 års ålder och sjunker sedan snabbt. Denna stigning ses inte hos nuvarande rökare och det tyder på att många unga slutar att röka. Detta bekräftas även av kurvan över ex-rökare.

Bostadsort. Rökningens frekvens varierar även efter bostadsorten. I alla åldrar röker fler kvinnor i tätorterna än på landsbygden. Detta gäller även för nuvarande rökare. I högre ålder ligger frekvensen rökare bland kvinnor från Linköpings förorter mellan tätorternas och landsbygdens.

Civilstånd. Rökningens frekvens bland skilda och omgifna är betydligt högre än bland gifta och ogifta. Änkor intar en mellanställning. För nuvarande rökare är förhållandena likartade.

Cigarettkonsumtionen per dag varierar med åldern. Medelförbrukningen per dag sjunker från 20 till 65 år med ca tre cigaretter.

Total cigarettförbrukning. En tobaksförbrukare röker under livet ett betydande antal cigaretter. Redan en 19-åring som röker har i medeltal rökt ca 20 000 cigaretter, en 65-åring har rökt över 100 000 och en storrökande 65-åring ca 300 000.

Ex-rökare. Av rökarna har efter 25 års ålder i samtliga årsklasser ca 30 procent slutat att röka.

Debutålder. Allt fler unga röker, och de börjar röka allt tidigare.

Diskussion

Den första och mest representativa rökvanundersökningen i vårt land utfördes 1963. Under de följande åren utförde Svenska tobaksbolaget omfattande marknadsundersökningar, som dock inte publicerats. Sedan 1976 utger Nationalföreningen för upplysning om tobakens skadeverkningar (NTS) årligen rapporter om rökvanorna i Sverige.

Det är svårt att göra jämförelser mellan

de olika undersökningarna då dessa utförts på olika sätt och t ex begreppet nuvarande rökare inte alltid har samma innebörd.

Påfallande är att frekvensen nuvarande rökare är lägre i Östergötland än i NTS-undersökningen fastän de utförts vid ungefär samma tidpunkt. En viktig anledning här till är att ca 30 procent av kvinnorna i NTS-materialet kommer från de tre storstäderna, där rökningens frekvens är högre än i övriga städer och på landsbygden. Utesluts storstadsrökarna från NTS-undersökningarna överensstämmer NTS-kurvan väl med Östgötakurvan.

Gemensamt för alla undersökningarna är att rökningens frekvens är högst mellan 20 och 35 år och sedan successivt sjunker.

Ett flertal faktorer är korrelerade till rökvanorna. Redan i 1963 års undersökning fann man att rökning var betydligt mindre vanligt på landsbygden än i städerna. I NTS-undersökningarna är denna skillnad mindre och i Östergötland ses den mest i högre ålder, en reminiscens från förr.

Rökvanorna varierar även efter civilstånd. I 1963 års undersökning rökte i åldern 18–49 år 26,7 procent av de gifta och 36 procent av de ogifta. Begreppen gifta och ogifta är dock inte definierade. I Östergötland finner man att i alla åldrar röker fler bland de skilda och omgifna än bland de övriga.

Även den dagliga konsumtionen varierar med åldern. Fram till 49 års ålder ligger dagsförbrukningen på en tämligen jämn nivå, i medeltal 10–11 cigaretter per dag. Därefter sjunker den. NTS har samma trend fastän mindre uttalad.

För 40–50 år sedan rökte endast ca 2 procent av 20-åringarna för 25–30 år sedan 12 procent, för 10–15 år sedan 35 procent och nu mer än 50 procent. Även om dessa siffror bör korrigeras något på grund av högre dödlighet bland rökarna och minnesfel bland de äldre, visar de den oerhörda förändring som skett i form av allt tidigare debutålder och högre andel rökare bland kvinnorna.

'Plastlunga' yrkesskada

Ett ämne — isocyanat — som används som härdare inom plastindustrin och som finns i bl a skumplaster, lacker och lim kan ge svåra besvär i luftrören, t ex andnöd och astma.

— Efter stendammslunga och asbestsjukdomar har vi nu fått denna yrkessjukdom, konstaterar överläkaren vid yrkesmedicinska kliniken i Göteborg, Gunnar Thiringer.

Alla som arbetar med isocyanater i Sverige skall nu kontrolleras på samma sätt som asbestarbetare tidigare blivit det genom arbetarskyddsstyrelsen. För en del kan det bli aktuellt att byta yrke, eftersom överkänsligheten för ämnet kan ge så svåra besvär att de orsakar ett stort personligt lidande, menar Gunnar Thiringer.

Isocyanaterna och deras farlighet diskuterades vid kongressen för lungläkare från hela världen i Göteborg nyligen.

Ökade besvär

— Det här är ingen dold sjukdom som uppträder efter flera år, som t ex asbestos är det, säger Gunnar Thiringer. Isocyanater har också funnits i industrin sedan andra världskriget, men användningsområdena ökar ständigt och därmed besvären. Självklart finns det också en rad andra ämnen inom industrin som orsakar ökad känslighet i luftrören.

Den överretbarhet som uppträder i lungorna när man inandas ångor eller

droppar från isocyanater kan utlösa en rad reaktioner alltifrån hosta till andningssvårigheter och ren astma. Den kan också förväxlas med vanlig luftrörskatarr.

De som drabbas får även en ökad känslighet för en rad andra ämnen, även sådana som inte är direkt skadliga för lungorna. Många klarar inte av kontakt med djur, men de tål heller inte avgaser och att vistas i rökiga rum osv.

Det är inte arbetare vid de stora industrierna som är i farozonen. Billackerare vid Volvo t ex är väl skyddade mot luftföreningar. Det är i stället vid de mindre industrierna och på de små bilverkstäderna som faran finns.

Isocyanater är ett ämne som hakar ihop plastmolekylerna i en lång kedja, dvs härdar plasten till olika hårdhetsgrader. Årligen produceras i världen 1,2 miljoner ton isocyanater.

Vid allergologen i Göteborg forskar de båda läkarna Lars Belin och Urban Wass med att söka hitta antikroppar mot isocyanater som bundit sig till kroppens egen äggvita. Man har funnit dessa antikroppar hos tre billackerare och man hoppas att ett blodprov i framtiden kan användas som diagnostiskt hjälpmedel.

Nya forskningsrön:

Blyskador även under gränsvärdet!

Yrkesmedicinska kliniken i Örebro har nyligen gjort en undersökning som visar att arbetare som under sju års tid haft ett snittvärde på 48 mikrogram bly per 100 milliliter blod fått skador. Det tillåtna gränsvärdet ligger idag på 70 och är från 1971. Arbetarskyddsstyrelsen har dock föreslagit att värdet ska sänkas till 60.

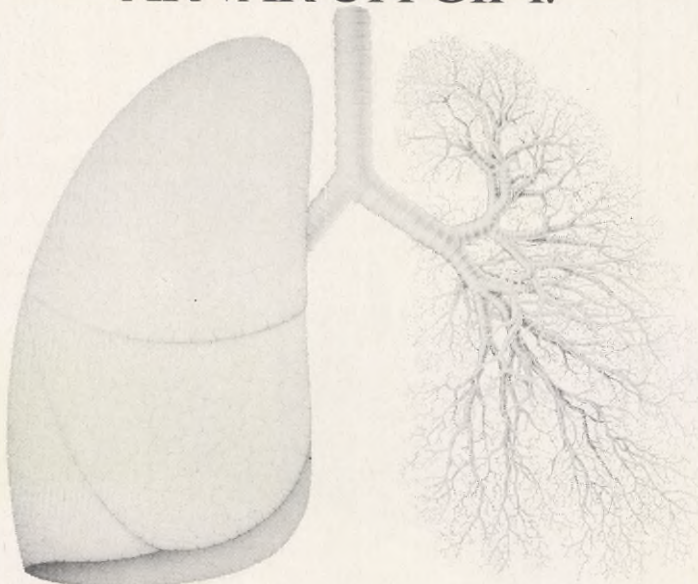
— Blyets inverkan på dessa arbetare är ogynnsam och oacceptabel, säger Christer Hogstedt, biträdande överläkare vid yrkesmedicinska kliniken i Örebro i en intervju i tidningen *Socialnytt*.

— Vi har funnit att den här gruppen fungerar sämre psykiskt än en grupp som inte varit exponerad. Undersökningen visar att det är nödvändigt att sänka gränsvärdet.

Christer Hogstedt menar att gränsvärdesnivån till syvende och sist är en politisk fråga. Det handlar ju om kostnader för företagen i förhållande till risker för arbetstagarna.

— Helt klart är att arbetarskyddsstyrelsens nya förslag ger mycket små säkerhetsmarginaler. Men givetvis är det bra att det blir en sänkning, även om den kunde varit större.

ATT FÖREBYGGA OCH BOTA SJUKDOMAR ÄR VÅR UPPGIFT.

Sjukdomar i andningsvägarna tenderar att öka. Genom sin forskning har Astra nått en ledande position på världsmarknaden inom detta sjukdomsområde liksom andra viktiga terapiområden. Astmamedlet Bricanyl används i 70-talet länder.

ASTRA

151 85 SÖDERTÄLJE, TELEFON 0755/329 80

UNDERLIGA FARTYGSBYGGGEN

Skeppsbyggarna genom tiderna har ibland haft ganska underliga idéer då det gällt att med sina konstruktioner behärska det stundom oftast nyckfulla havet. Till och med världsberömda uppfinnare och konstruktörer har stundom kommit med de mest befängda uppslag då de gett sig in på områden som ej varit deras specialitet och då har idéerna blivit hur tokiga som helst. Många farkoster har sjösatts för att redan efter sin jungfruresa omedelbart skrotas ned, skriver Tore Attelid. Här skall i korthet berättas om några av de märkligaste bland "skeppsbyggarnas" odugliga farkoster.

Ett skepp som inte kan sjunka, ja, det har varit en önskedröm för båtkonstruktörer i flera hundra år. Har någon hört talas om "tornfartyg"? Säkerligen inte. Uppfinnare av detta som osänkbara ansedda fartyg, var en engelsk sjökaptän vid namn Cowper Coles. Hans fartyg hade ett lågt däck, endast 7 fot över vattnet. På detta stod tre torn och ovanpå dem var ett övre däck byggt. Meningen med detta var att inte ens den värsta storm, skulle få fartyget att kantra.

År 1869 var fartyget färdigt, men möttes av nedgörande kritik från sjösakknunigt håll. Fartyget gjorde en del lyckade turer under lugnt väder i Engelska kanalen och ansågs då lyckat till konstruktionen och godkändes av Royal Navy och insattes i den engelska kanalflottan under namnet "Captain". Men slutet blev mycket tragiskt. Under flottövningar i Biscayabukten och inne i sin första storm kantrade skep-

pet och sjönk, dragande med sig hela besättningen och upphovsmannen till det första "osänkbara fartyget" kapten Coles, i djupet. En minnestavla i St. Paulskatedralen i London erinrar om denna fruktansvärda fartygskatastrof.

Märkvärdigt till det yttre var det "ledskepp" som såg dagen i Hamburg år 1831, försiktigt nog bara byggt i modell. Det bestod av en för- och en akterdel ledande mot varandra. Meningen med inrättningen var helt enkelt den att man skulle tillgodogöra sig vågornas rörelse som drivkraft, och så i någon mån minska obehaget av stampningen i sjön därigenom att fartyget mjukt anpassade sig efter vågrörelsen.

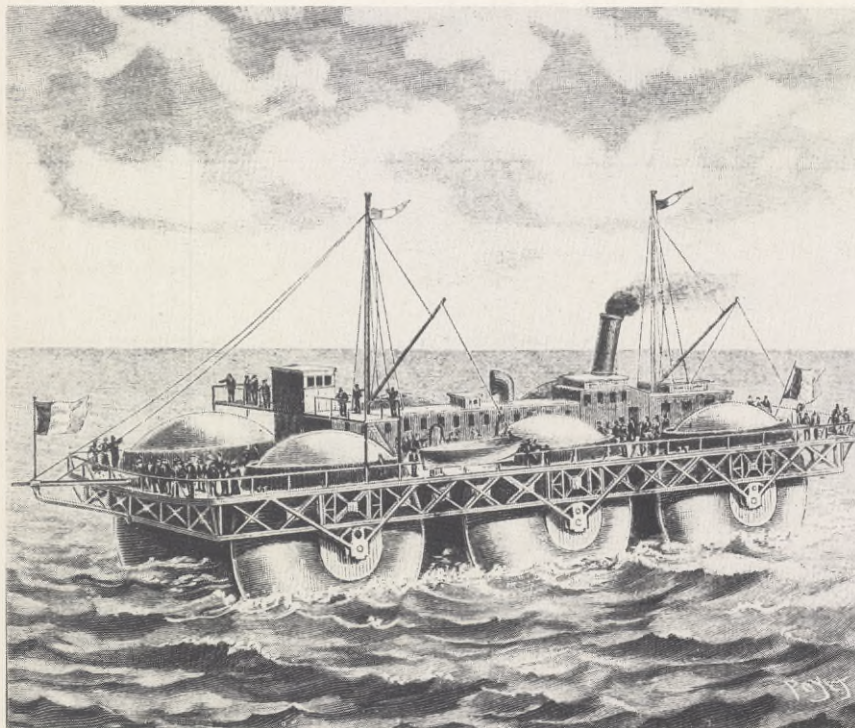
Tjugofem år senare dök ett annat ledskepp upp, men den gången stannade det inte vid blotta modellen. Fartyget byggdes och sattes i sjön. Det bestod av fyra delar och framdrevs av segel och ånga i för-

ening. Anpassningen efter vågrörelsen var här betydligt större än vid det tvådelade fartyget. Smidigt som en orm skulle det långa smala fyrdelade skrovet glida upp och ned på vågorna och alla hårda sättningar i sjön skulle vara borta. Trodde man. Men vid proven visade sig ledskeppet inte alls uppfylla förväntningarna. Det var svårt att manövrera, förbindelsen mellan de olika sektionerna var bristfällig och det hela tycktes ha ganska lätt för att gå ur led. Och när det väl börjat knaka i lederna var hela uppfinningen snart kaputt.

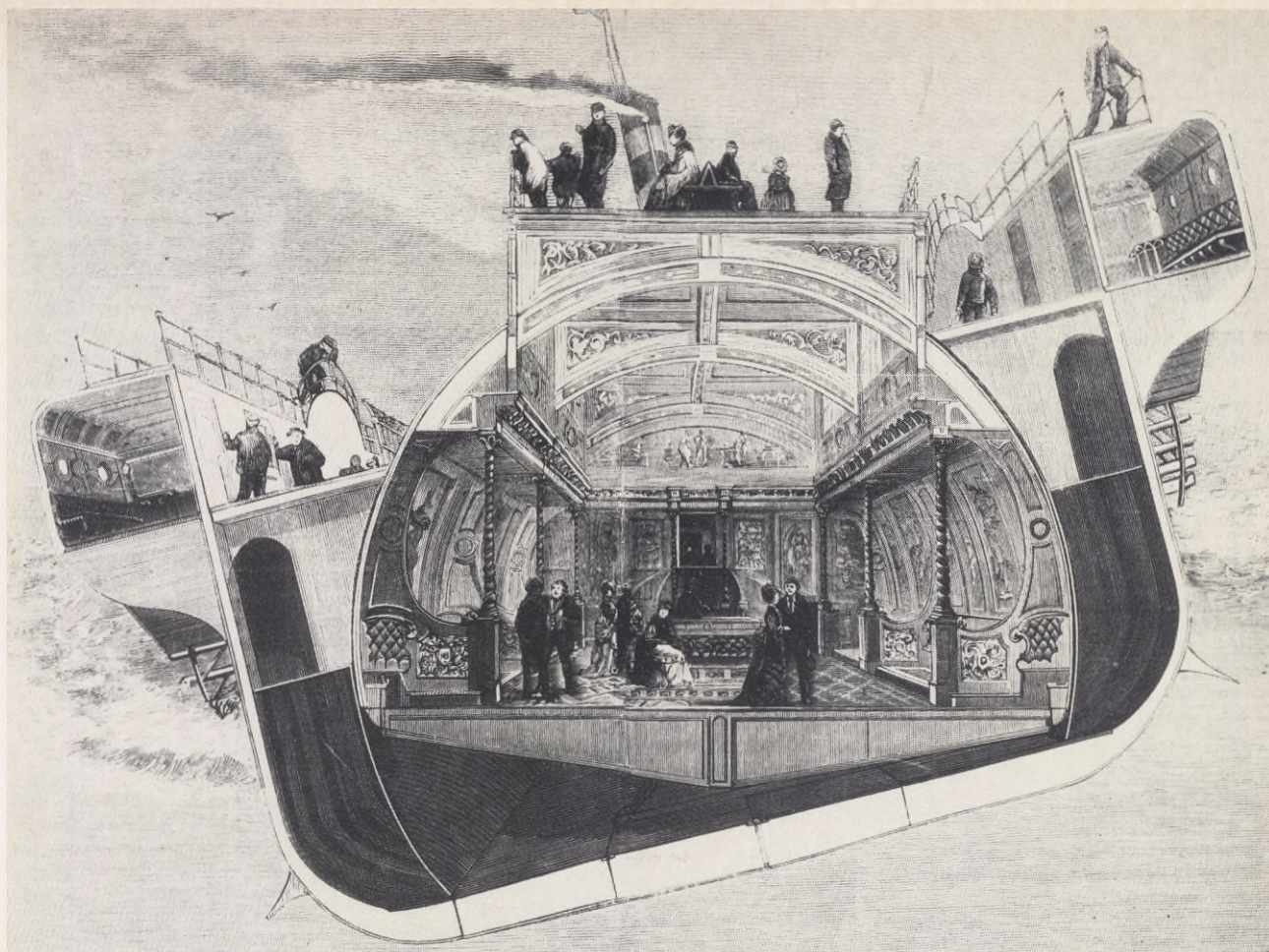
Provtur med "cigarrfartyg"

När det inte gick att glida upp och ned på vågorna hittade en annan uppfinnare på att konstruera en båt som skulle gå rätt igenom dem och så kom det så kallade "cigarrfartyget" till. Hurudan form det hade framgår av namnet. Mest påminde det om en ubåt och den lilla remsa överst på skrovet som kunde kallas för däck var givetvis inte stor. Där fanns plats för manöverhytt och skorstenar samt flaggstång. Passagerarna fick hålla sig under däck. Det var uppfinnarens mening att cigarrbåten skulle hastigt och lustigt frakta resande över Atlanten, skära som en pil genom sjöarna och förmodligen också ta hopp över vågdalarna. Den var ju spetsig som en syl i både för och akter. När allt var färdigt gick det konstifika skrovet ut på en provtur, vände snart hem igen och gick aldrig ut mer.

Bland fartyg som kunnat gå både på land och vatten kommer amerikanaren Oliver Evans vagnbåt otvivelaktigt bland de ryktbaraste. Han försökte först konstruera ett lokomotiv för landsvägar men hans landsmän skrattade åt honom och ville ingalunda tro på hans idéer. För att riktigt visa vad han kunde, byggde han då 1804 den besynnerliga farkosten "Oructur Amphibolus". Man får inte förvåna sig över att folk spärrade upp ögonen när de fick syn på underverket. Tjugotusen personer var på benen när provturen företogs. Den började långt uppe på landbacken och gick genom Philadelphias gator till Schuyl-

Monsieur Ernest Bazins "hjulbåt" från år 1896. — Samtida träsnitt.

Genomskärning av Sir Henry Bessemers fartyg som skulle "bota sjösjuka". Träsnitt från år 1875.

kill River. Till utseendet påminde uppfinningen närmast om ett tråg i vilket en ångmaskin placerats. Tråget rullade på hjul och i aktern satt ett skovelhjul.

Det skulle driva fram båten vid fart genom vattnet. Någon lysande framtid gick inte den märkvärdiga skapelsen till mötes. Den hasade sig ned i vattnet och plaskade omkring lite grand, men några långfärder blev det inte. Den fick emellertid en varaktig och hedervärd anställning som muderverk i Philadelphias hamn. Det var i alla fall ett mindre snöpligt slut än vad som beskärts de flesta liknande uppfinningar. Ty de har efter provturen sällan dugt till någonting.

Båt fick vara båt

Ännu bättre gick det för det mellanting mellan släde och båt som såg dagen i Amerika någon gång på 1860-talet. Det hade betydligt förnämre utseende och var inrett med både salonger och promenaddäck. Sommartid plaskade det som en flatbottnad båt fram i sjöarna eller floderna och vintertid kröp det upp på isen och gled fram som en släde på medar. Det gick verkligen bra, åtminstone en tid men konstruktionen var för besvärlig för att det skulle bli något bevänt med den i längden. Man fick återgå till att låta båt vara båt och släde vara släde. Det blev både billigare och enklare.

Sjösjukans kval har många lidit av och särskilt lär man vara utsatt för den vid överfart i Engelska kanalen, ett vatten som ofta är vresigt och på dåligt humör. Liksom när det gällt osänkbara fartyg så har mången försökt sig på att uppfinna fartyget på vilket man inte behövde befara sjösjuka. Den mest kände av dessa mänsklighetens välgörare är säkerligen Sir Henry Bessemer, vars stålframställningsmetod — Bessemermetoden — gjorde honom till en både berömd och förmögen man. Men hans uppfinnargeni lämnade honom i sticket när han gav sig på skeppsbyggeri.

Sir Henry byggde ett passagerarfartyg där salongen var rörligt upphängd på två väldiga järnbultar i skrovet, så att hur mycket båten än rullade, skulle salongen förbli horisontal. Bessemer skydde inga kostnader för att få fram en luxuös skapelse med alla dåtida bekvämligheter. Han trodde blint på sin idé och ville därför ha båten i förstklassigt skick. För nu skulle resenärerna mellan Dover och Calais få det underbart och ej besväras av sjösjuka, menade han.

Sensationell lusttur

År 1875 var det 350 fot långa ångfartyget färdigt och jungfruturen skulle bli ett första klassens societetsevenemang, för endast Englands förnämsta celebriteter var inbjudna att följa med. "Fartyget hade

styre i båda ändar och behövde aldrig vända, maskinerna hafva tillsammans 4 600 hästkrafter och drifva två par skovelhjul".

Nog blev lustturen sensationell alltid. Passagerarna var verkligen förskonade från krängningarna men inte från fartygets stampningar, och då erfarenheten visat att dessa är betydligt svårare att uthärda än krängningarna, så var egentligen hela uppfinningen värdelös. Sjösjuka, ja värre sjösjuka än vad passagerarna nu fick vara med om, har aldrig förekommit. Blåa i ansiktet och gröna av ilska lät de den olycklige Bessemer få veta vad de ansåg om honom och hans uppfinnarsnille.

År 1896 sjösattes ett underligt fartyg. Det gick på hjul, inte med skovelhjul som de gamla hjulångarna, utan hjul som på ett åkdon till lands. Uppfinnaren hette monsieur Ernest Bazin i Paris och hans skepp var 55 meter långt, 11 meter brett, vägde 160 ton och gjorde den höga farten av 22 knop. Hjulen var av samma form som däckerna på en bil och stål motsvarade dessas gummibeläggning. Också nu företogs provturen på Engelska kanalen och den avlöpte till uppfinnarens stora belåtenhet, men världens konservativa båtbyggare ville inte vara med om någon revolution inom sitt fack, varför "hjulbåten" aldrig fick någon efterföljare trots dess goda sjöegenskaper.

Jan, 19, accepterar sitt handikapp

Jag vill helst slippa sjukpensionen. Just nu har jag en halvtidsanställning i en musikaffär, mer orkar jag inte arbeta, säger Jan Söderström, 19 år som är född med hjärtfel, berättar Dagbladet i Sundsvall.

Jag gillar musik och spelar själv både trummor och gitarr. När han är på humör skriver han också egna låtar. På söndagarna spelar han med i Nordlings orkester ute på Granlidens camping.

Svårt få jobb

Jobbet i musikaffären passar Jan bra. Det är inte speciellt ansträngande och han slipper tunga lyft.

Det kan vara svårt för handikappade att få jobb. Genom anställning med lönebidrag kan det bli bättre att anställa människor med nedsatt arbetsförmåga. Det är statliga bidrag som lämnas till arbetsgivare till lön och lönekostnader. Om särskilda anordningar på arbetsplatsen måste ändras eller tillsättas, kan bidrag också ges till detta.

Många föds med hjärtfel

Varje år föds i Sverige 650–750 barn med någon typ av hjärtfel. Medfött hjärtfel är ett samlingsnamn för flera hundra olika typer av felbildningar i hjärtat och de stora kärlen.

Barn med hjärtfel är i allmänhet inte mer mottagliga för infektioner än andra barn. Däremot kan vissa hjärtfel göra att barnet har svårare för att bli av med en infektion. Jan har en förträngning av stora kroppspulsådern och är född med hjärtfel.

När han var tre månader opererades han hos specialister i Uppsala.

Van att inte orka

— Det är ingen idé att operera nåt mer. Jag har vant mej vid att inte orka gå långa sträckor och att inte kunna delta i idrottsövningar. Jag tål heller inte kyla. Flera vintrar har jag drabbats av lunginflammationer. Mina lungor är förminskade och har dålig kapacitet.

Jan har en syster som är 11 år och har astma/allergi. En annan syster är 22 år och har diabetes. Jan har på så sätt lärt känna andra handikapp och intresserat sig för dessa. Under gymnasietiden praktiserade han ett halvt år på HCK:s kansli (Handikappades Central Kommité).

Aktiv

Nog är han aktiv alltid! Amnesty International, El Salvadorkommittén, Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka, DHR (de handikappades riksorganisation) och HCK är Jan engagerad i.

Många tror att jag är en vek människa bara för att jag är spinkig. Jag känner mej psykiskt stark och har inget behov av att se stor och stark ut.

En del tycker att det är tråkigt att leva. Det tycker inte jag. Jag accepterar mitt handikapp och det gör livet lättare att leva, säger Jan Söderström, 19 år.

Masar på resa

Föreningen Södra Dalarnas Hjärt- och Lungsjukas årligen återkommande sommar- och rekreationsresa har i år gått via Halden i Norge till Göteborg. Höjdpunkten på resan var handikappforum i Göteborg.

Första resmålet var Halden i Norge, där personalen på Park Hotel hälsade rumpmasarna välkommen till staden, som dagen till ära klätt sig i vacker sommarskrud. Innan vi lämnade Halden och Norge besöktes Fredriksstens fästning, med Haldens turistchef som guide. Guiden berättade att Karl XII två gånger anfällt fästningen utan framgång. Andra gången kom de svenska krigarna långt in i området och kunde gräva sina skyttegravar. Svenskarnas kanoner på berget strax intill, som de skulle bruka för att inta fästningen, nådde inte fram trots det korta avståndet. Guiden menade att det var en norrman som dräpte svenska konungen, som också framgår av texten på minnespelaren som placerats där kungen stupade.

Hindås idrottsgård 3 mil öster om Göteborg svarade för förläggningen på svenska sidan. Därifrån utgick turer varje dag till natursköna platser i omgivningarna.

Under hemresan besöktes bl a Billingehus där den underbara utsikten besågs. Det var nöjda och glada resenärer, vilka i 5 dagar fått möta sommaren i olika etapper, som lämnade bussen på respektive hemorter.

Alla var nöjda med en underbar resa som givit mycket att minnas bl a hällristningarna i Tanumshede, Åltorps vackra Herrgård, kafferasten ute på Önnareds klippa i Göteborgs skärgård och kanske allra främst att fått bevista svenska handikapprörelsens stora genombrott vid handikappforumet i Göteborg, som bevisade att handikapprörelsen är en stor och viktig grupp människor i den allmänna samhällsdebatten.

Bertil Hedberg

Stort intresse för handikappinformation

Internationella handikappåret har präglat årets upplaga av Expo Norr. HCK = Handikapporganisationernas centralkommitté har lämnat information till mässbesökarna, om innebörden i olika former av handikapp.

HCK är en sammanslutning av olika organisationer i länet. Sjutton olika föreningar har varit med på Expo Norr.

— Varje organisation svarar själva för informationsmaterial, säger Sven Widegren, ordförande i HCK.

Landstinget står för hyreskostnaden, resten svarar föreningarna själva för.

Bland de organisationer som medverkat är, Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka, Psoriasisförbundet, Allergiföreningen, Epilepsiföreningen, Synskadades förbund m fl.

Varje dag har information gått ut via intern-TV. Föreningarna har fått 15 minuter var för att berätta om problemen för respektive grupp av handikappade.

En dag ägnades åt handikappidrott.

— Idrotten är ett bra sätt att stärka självförtroendet hos en handikappad, säger Sven Widegren.

— Mässan har gett oss en bra chans till god information. Allmänhetens intresse har varit stort. Därför är de flesta av våra organisationer intresserade av att delta även kommande år, säger Sven Widegren.

**Rökfria
resor**

**Brunnsviks
Folkhögskola
och ABF jubilerar**

5 november i år fyller Brunnsviks Folkhögskola 75 år. 16 november nästa år fyller ABF, som föddes en midsommardag på Brunnsviks Folkhögskola, 70 år.

Därför planeras nu ett gemensamt jubileumsfirande som sträcker sig över ett år.

Allvar och värme präglade Föräldraföreningens årskonferens

Frågorna om uppriktighet och ärlighet präglade Föräldraföreningens för hjärt- och lungsjuka barn sedvanliga årskonferens som detta år hölls i Uppsala. Närmare 100-talet medlemmar hade mött upp, däribland många ungdomar. Konferensen präglades av en hjärtlig stämning fastän allvaret inte var långt borta. Gamla bekanta möttes och nya medlemmar togs upp i gemenskapen. Särskilt ungdomarna utgjorde ett trivsamt inslag.

Konferensens tema första dagen var "Familjen och det hjärtsjuka barnet — syskonsituationen". Mycket uppskattade anföranden hölls av barncardiologen i Uppsala, docent Magnus Michaelsson och barn- och ungdomspsykiatern Berit Lagerheim, Stockholm.

Magnus Michaelsson, som var med i inrerimsstyrelsen 1975 och bildade föreningen, gjorde först en översikt över olika medfödda hjärtfel hos barn och i anslutning till den genomgången belyste han

dels problemen hur läkaren skall informera om svåra förhållanden, dels hur informationen tas emot av föräldrarna. Michaelsson underströk flera gånger betydelsen av uppriktighet i lämnade information.

Berit Lagerheim talade varmt och gripbart om hur svåra besked upplevs och påverkar familjens liv. Rädslan och ångesten men också den rent fysiska omsorgen och uttrötningen sliter på relationer och påverkar även syskons förhållanden. Hon underströk vikten av att man talar med

varandra och med syskon om svårigheterna, men också att man så långt möjligt lever ett vanligt liv och även unnar sig glädje. Det finns inte handikappade barn utan barn med handikapp.

Efter de intressanta anförandena delades konferensdeltagarna in i olika grupper som i första hand skulle diskutera familjeproblematik. Det 10-tal ungdomar som deltog bildade en egen grupp och det gjorde även föräldrar med barn som dött. Grupparbetet medförde livliga diskussioner och tiden ville inte räkna till. Mer tid för gruppsamtal efterlystes.

Söndagen inleddes med att hjärtkirurgen, docent Torkel Åberg, Uppsala, föreläste om "Kirurgisk behandling av hjärtfel, återblick och framtidsvision". Det var en intressant och faktarik genomgång som präglades av uppriktighet om svårigheter och osäkerhet kring prognoser och långsiktseffekter av hjärtoperationer. Operationsteknikerna har utvecklats betydligt under de årtionden man opererat och ytterligare utveckling, kanske främst på materialsidan, är att vänta.

Åbergs anförande väckte stort intresse och det var synd att tiden inte räckte till för en ordentlig frågestund och diskussion.

Lugnt årsmöte

I samband med att föreningens för hjärt- och lungsjuka barn årskonferens höll föreningen även årsmöte. Styrelsen omvaldes med undantag av Monica Demgart som av sagt sig. Monica har varit med i styrelsen sedan föreningens början och hela tiden varit en intresserad och aktiv medlem. Hon har även lovat att fortsättningsvis hjälpa till i arbetet. Hon är värd tack för sin insats.

Efter Monica Demgart invaldes suppleanten Kerstin Andrén, Uddevalla, i styrelsen och ny suppleant blev Berit Larsson från Kristianstad. Därmed är södra regionen åter representerad i styrelsearbetet.

I anslutning till årsberättelsen lämnade ordföranden Åke Gyllenswärd olika rapporter, bl a om föreningens informationskrifter. Skrifterna har haft en stor åtgång och används bl a i olika utbildningar. Nytryck planeras. Om ungdomsverksamheten rapporterades att ett nytt ungdomsläger kommer till stånd i augusti. Ungdomsledare blir Lars Sundberg och Per Arne Andersson.

Rekreativresan för familjer och ungdomar ställs även i år till Portugal vid månadsskiftet september/oktober. Samarbetet med RHL diskuterades i anslutning till en motion av Lali Larsson. Årsmötet beslöt att föreningens matrikel skall utsändas till lokalföreningarna inom RHL och att det sedan får bero på varje medlems intresse och möjligheter hur mycket han skall engagera sig i det lokala arbetet. Föräldraföreningen skall ej bilda egna lokala sektioner.

På styrelsens förslag beslöts också att inbjuda föräldrar vars barn dött till en

veckoslutsträff i höst. Kontaktperson i styrelsen för denna verksamhet är Kerstin Andrén.

Efter årsmötet visades ett av föreningen sammanställt bildband om hjärtsjukdomar.

Hänt sen sist...

Den här gången handlar det bland annat om vikten av att utvärdera det särskilda arbetsmarknadsseminariet vid HCK-forum i Göteborg. Vid överläggningarna med arbetsmarknadsdepartementet i höst skall framför allt behandlas den försämrade situationen för handikappade på arbetsmarknaden. Studiesituationen är besvärlig och i Danmark planerar man krafttag mot rökningen.

Vid ett sammanträde med HCK:s arbetsmarknadsråd på HCK:s kansli diskuteras HCK-forum och det särskilda arbetsmarknadsseminariet, rapporterar Tord Axelsson. Samtliga var ense om att seminariet var värdefullt och att flera angelägna frågor hade belysts, liksom att rådet i sin ambition ställde sina frågor lite för ensidigt med allt för stora krav på att få entydiga svar. Alla var ledsna för den dåliga pressbevakning av seminariet som gjordes. Viktigt är att utvärdera seminariet och att följa upp de frågor som särskilt fördes fram vid diskussionerna. Vidare gick man igenom de frågor som skall tas upp vid överläggningarna med arbetsmarknadsdepartementet till hösten. Viktiga frågor är framförallt den försämrade situationen för handikappade på arbetsmarknaden, krav på specialfunktioner inom AMS och Af, främjandelagens fortsatta behandling och en bättre anpassning av arbetsplatsen och av den allmänna arbetsmiljön. Vi måste fortsätta att kräva att tillämpningsföreskrifter till arbetsmiljölagens bestämmelser om handikappade utformas och snarast kommer att sändas ut liksom en bättre utplacering av anställda vid Samhällsföretag på den reguljära arbetsmarknaden och ett vaktslående om arbetsplatserna inom företagsgruppen för handikappade. Samhällsföretags rådslag med handikapporganisationerna och parterna på arbetsmarknaden kommer att förläggas till dagarna 19—20 okt 1981 i Stockholm. HCK får här 35 platser.

Yttrande om PM från Arbetsmarknadsdepartementet sammanställt på grundval av Anställningsskyddskommitténs arbete stod också på dagordningen. Man beslöt att ej tillstyrka förslagen till förändringar i lagen om anställningsskydd (LAS). HCK bör vidhålla tidigare ställningstagande om att provanställning endast får förekomma där kollektivavtal ger möjligheter till sådan anställning. Av 24 avtalsområden finns nu sådana möjligheter på 23 områden. Undersökningar visar att endast 3,6% av tillfrågade arbetsgivare avstått från att anställa p g a att bestämmelser finns på området. Rådet skall även behandla kapitlen: "Sysselsättning och arbetsmiljö" i remissen om "Svensk Handikappolitik".

Svår sats för studier

Tord deltog också då ABF:s förbundsstyrelse behandlade verksamhetsutvecklingen under 1980/81. Denna visar bl a på att antalet cirklar och antalet deltagare minskat med 8% mot föregående år. Antalet studietimmar på prioriterade cirklar har gått ner med hela 23%. Det är framförallt samhälls- och språkcirklar som minskar. Handikappstudierna håller sina ställningar. Nedgången från föregående år får ses mot bakgrunden av den drive som gjordes inför folkomröstning om kärnkraften. Dessutom på att möjligheterna till studier i svenska språket för invandrare minskat p g a det minskade statsbidraget. Preliminär budgetavräkning lämnades för 1980/81 som visar på att ABF:s centrala kostnader kommer att lämna ett överskott på ca 3,7 milj kr på en sammanlagd budget på 21,5 milj kr. Detta framförallt beroende på minskade lönekostnader och högre räntetäkter.

Preliminär budget för 81/82 beräknas balansera på 22,8 milj kr. Räntetäkterna för 81/82 blir ca 7 milj kr p g a handhavande av vissa medel för den regionala och lokala verksamheten. Ute i distrikten och lokalavdelningarna är den ekonomiska situationen besvärlig på många håll. Det beslöts att tillsätta en arbetsgrupp som skall hjälpa distrikten och avdelningarna med bl a den ekonomiska delen av verksamheten och med ett bättre revisionsprogram.

Folkbildningspropositionen medför svårigheter att klara verksamheten nästa år, men inte sådana drastiska förändringar som man från början trott. För att klara verksamheten krävs dock en bättre planering och en strukturering av verksamheten på den ej prioriterade cirkelverksamheten. Handikappstudierna kommer eventuellt att drabbas av viss nedskärning. En av de allra besvärligaste delarna är Brevskolans verksamhet som f n kostar allt för mycket pengar i förhållande till de medel som står till förfogande. Stor risk för att Brevskolans arbete måste skäras ner.

Tillsammans med Bo Månsson har förbundssekreteraren också träffat Lungmedicinska föreningens ordförande, docent Ingela Sjögren på Karolinska Sjukhusets Allergologiska klinik. Det gällde vissa frågor omkring samarbete inför RHL:s plane-

rade lungsjukvårdskonferens i september 1981.

Ingela Sjögren framhöll att ett intresse från lungmedicinare föreligger för ett medverkande och ett samarbete. Viktigt är att patientorganisationens synpunkter på lungsjukvården kommer fram. I vissa landstingsområden är situationen verkligt besvärlig. Man kom överens om att föreningen förser RHL med visst material inför konferensen samt att föreningen inbjudes att medverka med att lägga sina synpunkter på dagens och framtidens situation.

Knappa ökning av anslag

Vid ett sammanträde med styrelsen för Statens Handikappråd (SHR) fastställdes förslag till fördelning av anslaget till handikapporganisationerna för verksamhets- och budgetåret 1981—82. Ökningen sedan föregående år utgör sammanlagt 750 000.— kr till 25 250 000.—. Det motsvarar 3,06% mot föregående år. HCK-rörelsen och DHR var överens om att fördelning sker med motsvarande procenttal för samtliga bidragsberättigade organisationer. För RHL betyder detta en höjning från 765 000 till 789 000.— kr.

I ett särskilt uttalande till regeringen framfördes att det samlade anslaget är allt för litet med tanke på organisationernas verksamhet och penningvärdets försäkring. Även anslaget om två milj kr till särskilda insatser för flerhandikappade fördelades. Anslaget utgår till hörsel- och synförbunden, DHR och HCK:s rörelsehindergrupp samt HCK. HCK:s andel skall huvudsakligen användas till information och en konsulent på medicinsidan. SHR skall utvärdera de projekt för vilka anslag utgår.

I övrigt antogs remissyttrande om Barnomsorgsgruppens slutbetänkande om föräldrautbildning samt yttranden över två riksdagsmotioner. Diskussion följde om den ena motionen lämnad av Börje Nilsson (DHR:s ordf) vari föreslogs en parlamentarisk utredning om vem som skall ha huvudansvaret för en samordnad medicinsk- och yrkesmässig rehabilitering. SHR och HCK ansåg att man ej bör tillsätta en utredning utan att Socialdepartementet bör utforma en promemoria i frå-

gan och då använda sig av de utredningar och det materiel som redan finns på området. Det framhölls att rehabiliteringen ej fungerar tillfredsställande utan måste följas upp bättre. En utredning skulle dock kunna medföra att frågan om samordning försenas ytterligare. Vidare togs yttranden upp om en fungerande färdtjänstorganisation över gränserna i Norden och om dövskolans vidare utveckling.

Läkemedelsinfo för unga

Bo Månsson deltog i ett möte med Läke-medelsinformationsrådet (LIR:s) intressegrupp i Apotekarsocietetens Hus, Stockholm. Ordföranden professor Bernt Hökfelt hälsade alla välkomna innan dir Rune Casslén, redovisade för projektet "Läkemedelsinformation till ungdom" ett två-veckors skolpaket för 9:e årskursen. Professor Anders Rosén berättade om projektet "Läkemedelsinformation till äldre", där probleminventeringen är nästan klar och man har börjat att arbeta med olika förslag till åtgärder.

Bernt Hökfelt meddelade att LIR skall ta fram ett objektivet informationsmaterial om naturmedel för injektion dels till läkarna och dels till allmänheten. Hans H Lindén, sekr i LIR, rapporterade att man håller på och samlar in material om läkemedelsböcker (motsv.) till allmänheten. Beslut om en "Patient-Fass" — en konsumentkatalog om läkemedel kommer att fattas hösten -81. Vid ett positivt beslut kan katalogen finnas ute hösten -82.

Om behovet av samordning av utbildningsmålen för grundutbildningar på vårdområdet föreläste, Gunnar Wennström, SoS, Douglas Skalin, SPRI, Mats Nilsson, Landstingsförbundet, Bengt Johansson, Kommunförbundet samt Ulla-Britt Carmnes, UHÄ.

Tonie Andersson deltog i ABF:s kommitté för studier på handikappområdet i Stockholm. Det informerades om personalförändringar på ABF:s handikappenheter, Brevskolans nya material och Folkbildningsutredningens framskridande.

Vidare diskuterades erfarenheterna från Forum i Göteborg och ett yttrande från kommittén angående fördelningsprinciper för bidraget till studieförbundens verksamhet för handikappade.

Kongress i Danmark

Vid Boserup Mindes kongress i Svendborg räknade man in ca 100 deltagare. Kongressen öppnades av förbundsordföranden Børge Nielsen som hälsade ett 100-tal ombud och gäster välkomna till Christiansmindes konferenshotell i Svendborg på Fyn. Bland gästerna märktes borgmästare Jens Jensen, överläkare Gunnar Pallisgård, Danska Nationalföreningens representant Jörgen Hartling, förra förbundsordföranden Urban Hansen, Oddur Olafsen från SIBS på Island, Asbjörn Larsen från LHL, Norge och Åke Magnusson RHL, Sverige.

Oddur Olafsen framförde hälsningar från de nordiska ländernas organisationer.

Överläkare Gunnar Pallisgård höll ett intressant föredrag om lungvården och lungsjukdomarnas utveckling i Danmark. Det framkom bl a att ca 30 tbc-fall upptäckts varje år på Fyn och att dessa behandlas 14 dagar på sjukhus. Däremot ökar antalet kroniska bronkit, astma, asbestos och silikos samt lungcancer. Antalet lungcancerfall på Fyn per år är ca 80. 5 000 människor dör varje år i Danmark p g a lungsjukdomar och härav är 2 000 lungcancerfall. Han berörde också tobaksrökningens roll då det gäller antalet lungsjuka av olika slag. Han uppmanade Boserup Minde att mera aktivt arbeta för bekämpning av tobaksskadorna. Detta sagt i en

kongressförsamling där flertalet bolmade på sina feta cigarrer.

Redaktör Erik Als berättade att Boserup Minde totalt erhållit 1,5 milj kronor ur hälso- och miljövårdsfonden för sitt projekt att undersöka uppkomsten av lungyrkesskada.

Bengt Dahlström representerade RHL i HCK:s internationella råd vid en sammankomst på HCK:s kansli. Bidragsansökan till SIDA om projekteringen av biståndsin-satser i Zimbabwe genomgicks. Man beslöt att Finn Forsberg, Stig Engström och Lars Ettarp reser till Zimbabwe den 17 augusti samt att dessa tre snarast sammanträffar för att planera och förbereda resan.

Genève-skolan 50 år Fint exempel på nordiskt samarbete

Genève-skolan startades 1931. Den vänder sig till aktiva medlemmar i folkrörelseorganisationerna i Norden. Avsikten är att deltagarna skall få lära känna det arbete som bedrivs av Internationella Arbetsorganisationen, ILO, av andra internationella samarbetsorgan och i det fackliga internationella samarbetet. Skolan besöker varje år den Internationella Arbetskonferensen i Genève.

Under åren mellan världskrigen utvecklades Genève till ett centrum för internationella studier. Kurserna hölls mest på engelska, tyska och franska. Detta gjorde det svårt för nordbor utan längre utbildning att delta.

Dansken Ludvig Krabbe arbetade vid Nationernas Förbunds informationskontor. Svensken Sture Thorsson hade en liknande uppgift hos ILO. Sven Backlund arbetade som utrikesredaktör för Ny Tid i Göteborg. Dessa tre ansåg att de internationella organisationerna måste få stöd från människor i alla samhällsklasser, om organisationernas verksamhet skulle leda till något resultat.

Ett "mullvads"-arbete bland folkbildningsorganisationerna i Norden började. Efter en lång debatt beslutade dessa att inrätta en Nordisk Folkhögskola i Genève.

I år är det 50 år sedan den första kursen startade. Skolan har sedan starten fått statligt stöd.

Sedan 1950-talet har de nordiska ABF-organisationerna tagit på sig allt mer av de administrativa uppgifterna och skolan har knutits allt närmare arbetarrörelsen.

Skolan vänder sig i synnerhet till sådana personer i folkrörelseorganisationerna som aktivt vill medverka till att skapa ett ökat intresse för nordiskt och internationellt samarbete.

Under alla år har skolan fått ett mycket positivt bemötande från ILO och övriga FN-organisationer i Genève, liksom från delegaterna vid Arbetskonferensen och de internationella fackliga organisationerna, som ofta ställer upp för att hjälpa till och förklara de ofta komplicerade internationella frågor som kursen studerar.

**PK banken
ligger bra till.**

Vi finns på Posten också

Hälsovårdsminister Karin Ahrlund slog på Landstingsförbundets kongress i Luleå fast, att för henne är den offentliga sektorn en nödvändighet.

— Det finns också personer som i den allmänna debatten säger sig vilja se den offentliga sektorn så liten som möjligt. De menar att människor skall klara sig själva. Det allmänna skall träda in bara i rena undantagsfall. För dem blir den enskildes frihet viktigare än solidariteten.

— Den offentliga sektorn, detta abstrakta begrepp, är alltså inget annat än ett sätt att organisera viktiga gemensamma uppgifter, och bli de som så behöver vård, omsorg eller utbildning.

— En stark offentlig sektor är därför en garant för social välfärd och därmed också ytterst för människornas frihet, sade Karin Ahrlund.

— Det går dock inte att ensidigt satsa på den offentliga sektorn. Den offentliga sektorn är beroende av näringslivet. Det behövs därför satsningar både på näringslivet och den offentliga sektorn.

Studieflikt i nya lokaler

Hjärt- och Lungsjukas förening i Skellefteå har i sin nya lokal på Kanalgalatan 27 haft stor verksamhet. Flera studiecirkelar har förekommit, bland annat Engelska, Friskare liv m fl. En cirkel som verkligen fått många deltagare är den med ämnet "Gotland — landet annorlunda".

Två cirkelar i Skellefteå och en i Ersmark har haft gemensam avslutning. Studieleddare har varit Ulla Olofsson, Skellefteå, som på ett fängslande sätt berättat om Gotlands märkliga historia och sevärdheter. Som slutvinjett på ämnet Gotland, är en resa planerad med en veckas vistelse där, vilket deltagarna ser fram emot med stor förväntan.

Man planerar redan nu för fortsatt cirkelverksamhet till hösten, med hopp om god tillslutning av intresserade medlemmar.

Varje onsdag mellan 12—16 har det varit "öppet hus". Medlemmar har varit välkomna in för en pratstund och en kopp kaffe, vilket kommer att fortsätta hela året med undantag för juni och juli månader. Och man hoppas att både gamla och nya medlemmar skall känna sig välkomna in.

Under maj månad fick medlemmarna möjlighet att ställa ut sina hobbyalster i skyltfönstren på Handikappcentrum i Skellefteå.

Hjärt- och lungsjuka reste till Eskilstuna

Nyligen var Hjärt- och lungsjukas förening i Borlänge ute på bussresa till hemligt mål.

Man startade på morgonen, och var efter några timmar i Eskilstuna. Ett uppehåll gjordes vid Strömsholms slott, där det blev kaffepaus i det gröna.

I Eskilstuna besågs under någon timme Rademacher-smedjorna, som alla tyckte var mycket intressanta, med tenngjutning, kopparsmide och svartsmide. Lunchrasten hade förlagts till restaurangen i Eskilstunaparken, och efter en mycket fin måltid besågs djurparken med alla dess sevärdheter.

En stunds shopping blev det sedan vid framkomsten till Väster och kaffedrickning på Djäkneberget.

48 belättna resenärer var åter i Borlänge vid 19.30-tiden. Reseledare var föreningens ordförande Sven Bergström. Chauffören Ingvar Andersson från Rydevalls Busstrafik såg till att resan gick utan missöden.

Föreningsmöte

Hjärt- och Lungsjukas Tranåsavdelning har haft ordinarie föreningsmöte.

Förutom förhandlingar planerade man att tillsammans med avdelningen i Aneby ordna en båtutflykt på sjön Sommen. Då ska inte bara föreningens medlemmar utan andra intresserade kunna följa med.

I syfte att förstärka föreningens ekonomi, beslutade föreningen ordna tre lotterier under sommaren och hösten. Under kvällen hade man tillfälle att bese en tavelutställning gjord av en egen medlem.

Sydnärkes lokalförening

Sydnärkes lokalförening för hjärt- och lungsjuka har haft möte på Hemgården i Laxå. Där fick medlemmarna en redogörelse från handikappforums aktiviteter under forumveckan i Göteborg i början av maj. Det var bland annat besök på handikappvänliga anläggningar och på Liseberg. Bäst var emellertid den demonstration för handikappade genom Göteborg, som samlade över 10 000 deltagare från stora delar av Sverige.

Den 22 augusti reser man mot hemligt mål från Kumla. Författaren och hembygdsforskaren, Alf Pettersson, Laxå, visade film och berättade historia om Tiveden. Vid nästa möte ska föreningen besöka servicehuset i Vretstorp.

Temadag i Enköping

Enköpings RHL-förening har tillsammans med andra Handikappföreningar i orten haft Temadag med informationer och utställning om RHL-föreningens och andra Handikappföreningars verksamhet.

Anslutningen från de olika Handikappföreningarna samt ortens befolkning var mycket talrik, mer än 1 000 personer besökte Kryddgården i Enköping där Handikapparets Temadag hölls.

RHL-föreningen i Enköping har med sina 80-talet medlemmar flera aktiviteter igång, såsom informations- och föreningsmöten, studiecirkelar m m.

Ny i förening

Med *NY I FÖRENING* har Brevskolan täckt in den sista luckan i serien föreningsmaterial som förutom *NY I FÖRENING* består av: Mötesteknik, Mötesdemokrati samt Föreningskunskap.

NY I FÖRENING är ett elementärt studiematerial som i första hand är tänkt som en introduktion för nya medlemmar. Materialet har ett enkelt språk som också gör det användbart för invandrare med ett begränsat ordförråd.

Priset (10 kronor + moms) och omfånget (32 sidor) gör att materialet kan bli omtyckt som inslag i olika typer av mötesverksamhet samt på kortkurser.

Föreningen för Hjärt- och Lungsjuka

i Örnsköldsvik kunde inte ha valt ljuvligare dagar för sin shoppingresa till Vasa och Jakobstad. Bussen var fullsatt då den lämnade busstationen i Övik.

Redan från starten blev stämningen hög i bussen, mycket tack vare den skicklige och underhållande chauffören Lennart.

I Vasa gjordes uppehåll för affärer på salutorget. Färden fortsatte så till Jakobstad, där alla inkvarterades. Den första dagen avslutades med middag och dans.

Nästa dag ägnades åt att bese Jakobstad med omnejd. En av resenärerna var född i Jakobstad, och guidade runt i staden. Flera kyrkor samt flera kända parker, bl a Runebergsparken besöktes. Även Skolparken med över 1 000 växtarter är en unik sevärdhet på dessa breddgrader.

HÄLSO har fyllt 50

Hjärt- och Lungsjukas Samorganisation i Göteborgs och Bohus län har firat sitt 50-årsjubileum, inte med pomp och ståt, men med en intim supé på restaurang Henriksberg efter ombudsmötesförhandlingarna på Fritidshemmet. Göteborgs-avdelningens styrelse med suppleanter och kaffekommitté var inbjuden. Styrelsen för patientföreningen Renströmska Sjukhuset Göteborg /PRS/, styrelserna i Uddevallaföreningen och Lokalföreningen i Hunnebostrand likaså, samt en representant för RHL, ABF och HCK.

RHL sände sin v ordf Mary Erixon från Uppsala, som höll ett fint anförande till "födelsedagsbarnets" åra och överlämnade RHLs standar med inskription. Hon påpekade att Hälso var en av de allra äldsta centralorganisationerna i landet, hela åtta år äldre än RHL. Hon visste också att ett par av pionjärerna i Hälso var med när riksförbundet bildades. Det var Rudolf Zetterlund och Johan Hilmersson. Båda är borta sedan ett 20-tal år.

Henry Järevik, som sammanställt hägkomster från förr och lite aktuell information i en jubileumsskrift, delade ut ett ex till var och en samtidigt som han berättade vad han mindes av de gamla "kämparna" och verksamheten under de år som gått. Man kan ju inte undvika att komma in på tider som varit. Han talade om vad ombudsman Hugo Olsson betytt, Sven Johansson, Johan Hilmersson, Erik Ransemar, Gunnar Lugnerth, Elin Persson och

Elin Kindgren inte att förglömma. Olika personligheter som hade det gemensamt — ett brinnande intresse för att jobba i föreningen till fromma för sina sjuka kamrater. Nöjespappan Otto Odenbratt nämndes med värme. Vi är ju några kvar som minns kongressen 1961 i Göteborg, då det beslutet kom att de hjärtsjuka kunde få inträde i våra föreningar. En ny epok inleddes och den första åtgärden blev att ändra namn på föreningarna. Hjärt- och Lungsjuka enades man om efter en livlig diskussion. Många ville att ordet lung skulle stå först, men så blev det inte. Nu är antalet hjärtsjuka i majoritet — åtminstone i Göteborgsavdelningen /HLG/.

Hälso uppvaktades med både blommor och presenter som ordföranden Helge Strömberg på styrelsens vägnar tackade hjärtligt för och som avslutning utbringades ett fyrfaldigt leve för HÄLSO i Göteborg.

E. Hybratt

Hälso i Göteborg har firat sitt 50-årsjubileum, inte med pomp och ståt utan med supé på Henriksberg efter ombudsmötesförhandlingar på Fritidshemmet.

RHLs vice ordförande, Mary Erixon, tillsammans med Helge Strömberg, ordförande i Hälso.

”Jörnsare” på resa och fest

En resa till Dalarna – Värmland. Hjärtats Dag. Det är två arrangemang, som Jörnsektionen av Hjärt- och Lungsjukas förening nyligen genomfört skriver Norra Västerbotten.

45 resenärer från Jörnstrakten återkom från en lyckad femdagars bussresa i vackert väder till Dalarna och Värmland. Från inkvarteringsorten Utbyn intill Rättvik har många intressanta dagsturer gjorts. Under en tolv mil lång bussresa runt Siljan besöktes bland annat Nusnäs, där dala-hästtillverkningen beskådades. Den vackra Rättviksparken besöktes och där de som orkade också kunde ta sig en svängom.

Resenärerna besökte även Leksand, hantverksbyn Slöjdtuppen, den högt belägna Tolvåsstugan och utsiktstornet Vidablick. En tvåtimmarstur med båten Gustav Vasa på Siljan ingick i ett av dagsprogrammen.

I Värmland besöktes Rottneros och Mårbacka, före återfärden till Jörn med Lars-Åke Holmgren, Kvarnåsen, vid raten gjordes ett besök i Rättvik.

Hjärtats Dag som nyligen hållits i Jörn för fjärde gången lockade stor publik i det

vackra vädret. Över 600 personer var samlade framför utescenen på Folkparken, när Jeja Sundström och Stefan Demert gjorde ett bejublat framträdande.

Stämningen var också hög under auktionen med Gunnar Fougstaedt som auktionist och underhållare. Det som auktioneras bort var skänkt av bland annat medlemmar och Jörns- och Bolidens köpmän.

Tidigare Jörnsbon läkaren Gunnar Näström, medverkade med att tala om olika sjukdomar, främst hjärtsjukdomar. Tord Axelsson, sekreterare i Riksförbundet och ansvarig för RHL:s tidning Status informerade om förbundet och dess verksamhet.

Barnen kunde under dagen roa sig med olika lekar, tävlingar och korvgrillning. Dagens feststämning fortsatte på kvällen, då ca 200 deltog i logdans till musik av Jörns dragspelsklubb.

Bergslagsbor upplevde storm på Bohuskusten

Linde-Nora Hjärt- och lungsjuka har under vintern i kursform läst om Bohuslän. Kursen avslutades så att säga på plats. Ordföranden i föreningen Sven Åkesson var en av resenärerna till Bohuslän.

— Resmålet första dagen var Strömstad där man gjorde rundvandring och besökte en fiskauktion, innan inkvarteringen på vandrarhem. Båtfärd till Kosteröarna samt besök i Halden stod på onsdagsprogrammet.

Hällristningar i Tanumshede besågs på torsdagen under sakkunnig ledning av Göthe Wigström. Han tog också bergslagsborna med till den nordiska telesatellitstationen i Tanum vilket var en stor upplevelse. Vi fick veta hur ett kustlandskap kan te sig när det blåser 25 sekundmeter och regnet öser ned. Sotenkanalen, Smögen, Fjällbacka och Hunnebostrand besöktes den här dagen liksom Kville kyrka. Det här pastoratet styrdes en gång i tiden av prost J H Holmqvist. Han härskade som en påve och 1864 lyckades han få en kyrka byggd med 1 500 sittplatser. Åhörarskarnorna var väldiga på den tiden.

Så var dagen för hemresa kommen. Den färden gick via Vassbotten i Norge. Nog tyckte resenärerna att Bohuslän var en trevlig upplevelse även om det stormade ibland.

Hjärtats Dag i Bergeforsen

På uppdrag representerade jag riksförbundet vid Hjärtats Dag anordnat av lokalföreningen för Hjärt- och Lungsjuka i Timrå, skriver John Gärdin.

HD-dagen hölls i Bergeforsens Folkets Park och där hade ca 75 personer samlats inomhus i ett strålände försommarväder. Efter hälsningsanförande av dess ordförande Vivan Holmberg lämnade jag några synpunkter på de hjärt- och lungsjukas situation och vad vårt riksförbund arbetar för utifrån temat ”Hjärt eller lungsjuk — delaktig och jämlik”. Doktor Lars Ander vid Lungkliniken i Sundsvall höll ett mycket informativt föredrag omkring astma och allergi och han besvarade även en del frågor. Föräldraföreningen i Sundsvall hade utformat en utställning som väckte berättigat intresse.

RHL:s affischer hade naturligtvis sin plats i lokalen. Försäljning av RHL-lotter och grammofonskivor ägde rum. Lidénflickorna gav en uppskattad underhållning och föreningens eget musikkapell gav även de dansanta tillfälle till en stunds svängom.

Så bör det väl även noteras att föreningen på sin HD-Dag erhöll 11 nya medlemmar. Före samlingen i Folkets Park hade man haft ett demonstrationståg genom Sörberge.

Succéresa

Sydnärkes hjärt- och lungsjuka har varit ute på resa. De 60 deltagarna besökte Julita slott och skans, åkte ångloktåg i Mariefred och vandrade runt i Gripsholms slott. Därefter blev det en båttur i Mälarskärgården, som slutade vid Stadshuskajen i Stockholm. Efter kvällsrundvandring i Stockholms innerstad for de nöjda resenärerna hem.

Hjärt- och lungsjuka på resande fot

Ett antal medlemmar från Hjärt- och lungsjukas förening i Skellefteå har nyligen gjort en resa till Gotland.

Resan skedde med flyg och målet var Klintehamn. Dagsutflykter gjordes över hela ön, som för naturintresserade är fantastiska upplevelser.

Vad sägs om ett potatisland av enbart krossad kalksten på nordliga Fårö? Där även orkidéerna blommade på kalkstensklipporna.

Stora fruktträdsodlingar med samma underlag på södra Gotland, är också märkliga fenomen, samt alla raukar och mycket annat.

En intressant resa trots att Gotland visade en kall och blåsig sida under den vecka resan omfattade.

För medlemmar som inte tycker om långa resor har föreningen gjort en endagsresa till Lycksele med ett 40-tal deltagare. Trots en regnig start blev det en trevlig dag med mycket och god mat under dagens lopp.

Lyckseleföreningens vice ordförande, Arne Årebrandt, mötte upp i djurparken, där det bjöds på kaffe.

RHL:s centralorganisations ordförande, Martin Andersson, guidade på Gammlatens hembygdsområde där det finns mycket intressant.

Dessa utflykter och resor är en trivsam avkoppling som medlemmarna värdesätter.

Rosor till ordförande, Thyra Markgren, som ordnat det hela.

Lyckad utflykt

Två busslaster medlemmar ur De hjärt- och lungsjukas förening i Norrköping har besökt Capella Ecumenica. Efter samling i Norrköping gick bussfärden till Kungstensbryggan där resenärerna tog båt till kapellet. Under besöket deltog de i en andaktsstund som ordensmästare Åke Hilmersson, Trollhättan, höll.

Lyckad Hjärtats dag — rekordfest i Östersund

Per Grundén sjöng Hjärtats saga på Hjärtats dag. Rätt sång vid rätt tillfälle, kan man väl konstatera. Hjärtats dag i Östersund blev utan tvivel en rekordfest, med över 500 gäster. Men det kanske inte är så konstigt då man satsar på så fina underhållare som Per Grundén, Jokkmokks-Jokke, Heimkokerevyn och Regionmusikens brassgrupp med flera, skriver Edvin Backman.

Det var femte året i rad som FHL (Föreningen Hjärt och lungsjuka) i Jämtland och Härjedalen arrangerade Hjärtats dag. De senaste åren har även någon annan organisation erbjudits deltaga i arrangemangen. Så även i år, då Jämtbygdens astma och allergiförening (RMA) deltog och stod för den ene av föreläsarna docent Hans Sievert Nilsson Uppsala, som informerade från sitt område och berättade om den pollenmätare som finns på Sollidens sjukhus i Östersund. Det är nu meningen att den skall avläsas veckovis och rapporten läsas i lokalradion. Doktor Göran Boethius, Östersunds sjukhus, talade om aktuella frågor kring astma och allergi. Han poängterade hur viktigt det är att hålla allmänna lokaler så dammfria som möjligt, och att förbjuda rökning.

Föredrag och information varvades med musik och underhållning. Sångaren Per Grundén med pianisten Nisse Nilsson bjöd på ett mycket uppskattat sångprogram. Heimkokegänget gjorde ett par av sina mest applåderade nummer från sin senaste

revy. Jokkmokks-Jokke var speciellt inbjuden som mottagare av ett nyinstiftat Hjärt-diplom, som HD-kommittén ämnar utdela varje år till någon jämtländsk underhållare som betytt mycket för handikappade och sjuka. Jo, men visst sjöng han ett par låtar också. Det var även Jokke som avslutade kvällen med Kulligullan ko ko. Där fick han med sej hela publiken i refrängen.

En syn man sent kommer att glömma, är då Jokke och Per Grundén står på scenen och håller om varandra och sjunger Kulligullan i duett.

Programledare var liksom förra året Expo Norr-basen Roland Klang, Östersund. Sven Widegren, FHL och Britt Björn RMA presenterade sina respektive föreningar.

I kommittén som jobbat fram den lyckade tillställningen ingick Ingvar Enevärn, Hadar Dahllöv, Gunnar Lögberg, Per Emil Eriksson, Edvin Backman och Roland Klang. Förutom några medlemmar ur RMA.

Handikapp-utställning i Borgholm

För några månader sedan bildade Ölands handikappföreningar en samverkanskommitté med Axel Axelsson som ordförande. En av den nya gruppens uppgifter var att ordna en handikapputställning, det ansågs speciellt lämpligt i år, det internationella handikappåret. Utställningen ägde rum den 1—6 juli i sporthallen i Borgholm. Eventuellt följs den av en liknande i Mörbylånga kommun.

Ändamålet med utställningen är att för allmänheten åskådliggöra de olika typerna av handikapp och därmed sammanhängande problem. Man vill också upplysa om de olika handikapporganisationerna.

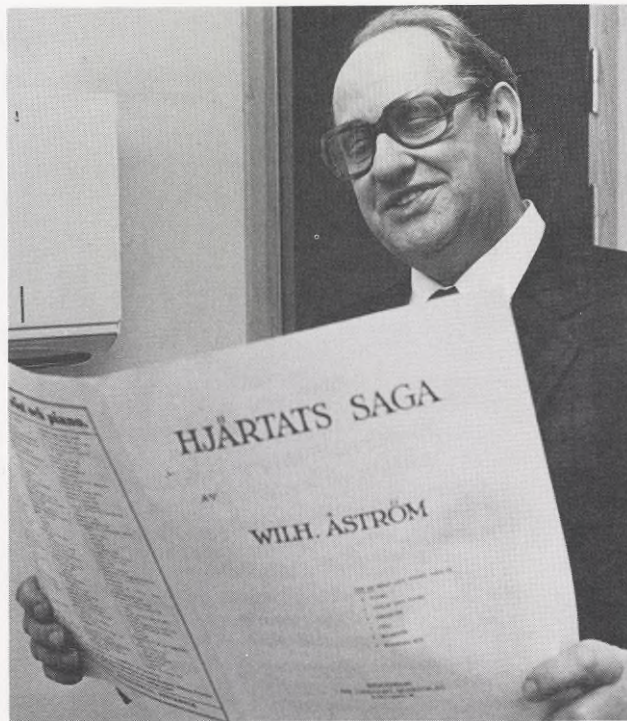
Vidare visas olika typer av hjälpmedel — bland annat ett kök avpassat för handikappade. Handikapporganisationerna vill dessutom naturligtvis, försöka påverka allmänheten och därmed beslutsfattarna i samhället så att på sikt full jämlikhet uppnås även för de handikappade.

Deltagande föreningar är DHR (rörelsehindrade), FUB (utvecklingsstörda), RHL (hjärt- och lungsjuka), SRF (synskadade) och SD (diabetiker) samt även i viss utsträckning RMR (reumatiker) och FSDB (dövblinda).

Föreningarna hade var sin "temadag" med föredrag och bildvisning.

Norrälänningarna kan. Vid Hjärtats Dag i Östersund hade man engagerat folkkäre Jokkmokks-Jokke, som här ses tillsammans med Sven Widegren.

Ett bejublat inslag gjorde Per Grundén, då han sjöng Hjärtats saga på just Hjärtats Dag. Det var femte året i rad som vännerna i Jämtland och Härjedalen arrangerade.

Handikappade till attack mot ökande utslagning

Ungefär 900 människor är i dag anslutna till lokala handikapporganisationer bara i Eslövs kommun. Och medlemsantalen i de olika organisationerna är, sen början på sjuttioalet, i ständigt stigande. Det är ingen tvekan om att de handikappade formerar sig som svar på tilltagande utslagning i samhället, skriver Mellersta Skåne.

"Så här gör vi i våra föreningar", heter den nyutkomna skrift från Kommuntryckeriet, som beskriver de olika organisationernas framväxt och mål. Där ger representanter från handikappföreningarna en kort bild av sin förening, oftast saltad med några kommentarer gällande Eslövs handikappolitik.

Den generella bilden av Eslöv från handikapphorisont som skriften ger, är att kommunen är påfallande långsam och handlingssvag, men behjälplig när det gäller att sprida information och alltid redo att stifta "samrådsgrupper", dvs forum för diskussion där de handikappade får komma till tals.

Sju föreningar

Det finns i eslövstrakten sju handikappföreningar med en gemensam samorganisation (bildad hösten 1971): HSO — handikappförbundens Samorganisation.

Föreningarna täcker in olika former av handikapp: hörsel, synskada, allergi, hjärt- och lungfel, utvecklingsstörda, rörelsehän-

dikapp m m. HSO ser över de gemensamma intressena.

Föreningarna i Eslöv är DHR — De Handikappades Riksförbund. FUB — Föreningen för Utvecklingsstörda barn, ungdomar och äldre. HfR — Hörselrämmandets Riksförbund. RHL — Riksförbundet för Hjärt och Lungsjuka. RmA — Riksförbundet mot Allergi. RmR — Riksförbundet mot Reumatism. SRF — Synskadades Riksförbund. Medlemsantalet varierar mellan 60—160.

Förhoppningar

Vidare finns KHR. Det Kommunala Handikapprådet, bestående av ett hopkok av folk från kommunen och handikappföreningarna. Dess uppgift är att vara remissinstans och att bevaka de handikappades intressen i samhällsplaneringen.

Den lilla skriften (med gult omslag) kan fås av kommunen kostnadsfritt. Sociala centralnämndens ordförande, Albin Mårtensson, skriver i förordet att han hoppas att alla i kommunen ska läsa den.

Hjärtats dag i Älmhult

Hjärt-, kärl- och lungsjukdomar är en av de allra vanligaste dödsorsakerna. Över 50 procent av de som dör, avlider till följd av dessa sjukdomar. Ju äldre en person blir desto större är risken att avlida i någon cirkulationssjukdom. Det berättade docent Sven Hedlund, Växjö om när han besökte Älmhult, med anledning av hjärtats dag.

När det gäller astma, har även denna sjukdom ökat, p g a luftföroreningarna. Det bedrivs en intensiv forskning för att få fram rökningens, överviktens och stressens betydelse i hjärt- och lungsjukdomarna.

Siffror från 1975 visar att hjärt-, kärl- och lungsjukdomar kostade samhället 22 miljarder kronor i direkta kostnader och 51 miljarder i indirekta, som produktionsbortfall m m.

Av dessa siffror svarade hjärt- och kärlsjukdomar för 15,3 procent, och lungsjukdomar för 8 procent.

Under årens lopp har man kommit fram till att den förebyggande vården liksom eftervården vid dessa sjukdomar är utomordentligt betydelsefull.

Under 80-talet inriktar riksförbundet sig speciellt på att alla sjukhus i landet ska skaffa hjärträning. 25 procent av de som drabbats av en infarkt är intresserade och motiverade för träning.

Inom LO har det tagits fram ett studiematerial till företagets anpassningsgrupper. RHL, ska ställa upp tillsammans med ABF, eftersom det är RHL som sitter inne med kunskaperna hur det är att vara drabbad av dessa sjukdomar.

Allvarligare

I sitt anförande talade Åke Magnusson från riksförbundet för Hjärt- och lungsjuka bla om en nyligen utkommen undersökning från statistiska centralbyrån, som visar att hjärt- och lungsjuka upplever sin situation mycket allvarligare än andra grupper i samhället.

— Gruppen är mer oroad, över sin sjukdom, och det kan bero på den ångest man får vid en hjärtattack eller vid ett astmaanfall.

Men var ska alla pengarna tas till finansiering av RHL's program?

— Det finns pengar, menar Magnusson, det gäller bara att omfördela dem.

Tur till Värmland

Föreningen Hjärt- och lungsjuka Kalmar har gjort en fyradagarsresa till Värmland per buss med Oscar Fransson som uppskattad reseledare och med ett 35-tal föreningsmedlemmar. Färden gick via Hjo — där en superb lunch intogs på Hotell Bellevue — till Kristinehamn. Efter inkvartering på Stadshotellet bjöd Föreningen Hjärt- och lungsjuka Vikö i Kristinehamn på kaffesamkväm i sina nyförvärvade och av föreningsmedlemmarna själva iordningsställda, mysiga lokaler.

Påföljande dagar företogs under kunnig ledning — Elsa Embro från Karlstad — besök på Mårbacka och den storslagna park- och skulpturanläggningen Rottneros. En avstickare gjordes till Värmlands läns centralorganisation för hjärt- och lungsjukas konvalescenthem Björkefors, vackert belägen vid sjön Fryken, där medhavd lunch intogs i det gröna. Hemmets föreståndare, syster Barbro, gav en orientering om hemmet, som kan ta emot ett 25-tal gäster, i första hand hjärt- och lungsjuka men även i mån av plats andra konvalescenter.

Vid besök i Hammarö gamla kyrka gavs en intressant presentation av densamma via band. Alsters herrgård — Gustaf Frödings födelsehem — innehöll en samling av skaldens manuskript, fotografier och konstverk. Allt rönte stort intresse. Intressant var också den i samma byggnad inrymda utställningen över järnhanterings-, skogsbrukets och vattenkraftens utveckling i Värmland, illustrerad med bilder, redskap, modeller m m. På lördagseftermiddagen gjordes en sight-seeing-tur i Kristinehamn under ciceronskap av Viköföreningens kassör John Persson. Storst intresse väckte Pablo Picassos monomental skulptur, föreställande en kvinnoprofil i olika vinklar, placerad på en udde av Vänern strax utanför Kristinehamn och 15 meter hög. Det var åttonde året i rad som Kalmarföreningen företog en fyradagarsresa.

A-B C

Pristagare

Bildkriss nr 5

- 1:a pris 50 kr Nora Backlund, Blå Vägen 71 B, 920 53 Stensele.
- 2:a pris 25 kr Sven Danielsson, Kulladalsgatan 14, 352 36 Växjö.
- 3:e pris 15 kr Ellen Nilsson, Stapelmohrs väg 18 C, 831 42 Östersund.

**Rökfria
resor**

Hjärt- och lungsjuka i lyckad sälenpremiär

Hjärt- och lungsjuka i Dalarna har för första gången gästade Sälen konvalescenthotell med premiär på en temavecka. Närmare 70-talet anmälningar kom landstinget till del under angivna tiden. Det är landstingets sociala nämnd i samarbete med hotellets personal som ser till att allting klaffar och att alla skall ha det bra under vistelsen i fjällvärlden, rapporterar Dala-Demokraten.

Hotellet byggdes om 1967 till lägenhetshotell och varje år har hotellet upplåtits i drygt 20 veckor för konvalescentverksamhet för handikappade av alla kategorier.

I år var det dock första gången hjärt- och lungsjuka satsade på en vistelse.

Anledningen till det långa dröjsmålet för deltagande i de handikappades aktiviteter i Sälen har varit problem med läkare. Landstinget har på olika sätt försökt få läkare och sjuksköterskor att ställa upp för hjärt- och lungsjukas vistelse på konvalescenthotellet, men hittills har resultaten varit negativa. Avstånden till inrättningar där snabb hjälp kan nås är stora och detta skapar otrygghet för personer med hjärt- och lungsjukdomar. Läkare och sjuksköterska på plats under vistelsen för hjärt- och lungsjuka skulle med all sannolikhet locka långt flera till hotellet än som nu är fallet.

Kostinformation

Dietisten Margareta Dunkers från Falun, gästade hotellet i Sälen och hade många och kloka råd. Hon utsattes också för en storm av frågor från deltagarna. Framst gällde det feta maten. Margareta Dunkers klarade uppgiften med glans och när det gällde medicinska spörsmål hänvisade hon till läkarkonsultation. Övervikten var flesta patienters stora problem. Och då hänvisade hon till möjligheterna till motion av många olika slag och som för det mesta också ger resultat.

Doktorn har ordet

En av temadagarna besöktes konvalescenthotellet av dr Olle Björklund från Avesta. Han berättade om hjärt- och kärlsjukdomarnas uppkomst genom att illustrera händelseförloppen med teckningar. Hjärt-diagnosen heter vanligtvis angina pectoris och beskrevs första gången 1758 av den engelska läkaren Halerden. Den mest förekommande sjukdomen är hjärtinfarkt i många olika faser.

"Tysta" infarkten konstateras i flesta fall i efterhand. Den vanligaste infarkten uppstår då avlagringarna i hjärtats kranskärl täpper till och skadar hjärtats muskulatur. Olle Björklund kunde återge en mångfald olika skeden när det gäller infarkter. Men det finns också rytm- och hjärtsvikt samt flimmer. Den som drabbats av hjärtinfarkt får beräkna en sjukhusvistelse på 7 till 14 dagar, allt efter svårighetsgraden.

Rökning anses av experterna vara största boven i dramat. Motion, rätt avvägd är bästa sättet att snabbt komma tillbaka i förvärvslivet, sade Olle Björklund. Överdrifter endast skadar. Han tackades av läns-HCK-ordföranden Bengt Hedström.

Riksinformation

Från riksförbundet av hjärt- och lungsjuka redogjorde Bo Månsson för hur organisationerna på olika plan fungerade. Han hänvisade till vilka instanser man skulle vända sig till med olika problemställningar och vilka möjligheterna lokalföreningarna har att erhålla hjälp.

Kurser hos Aktiv Hälsa

På Köja Fjällhotell i Edsåsdalen, Åre kommun, ordnar Aktiv Hälsa veckokurser med början den 12 september, skriver den ansvarige läkaren Björn Bragée till Status.

Deltagarantalet är satt till högst 40 personer och kurserna är lämpade för dem med hjärt- och lungsjukdomar. Det ges fri tillgång till läkarkonsultation.

I huvudbyggnaden är grundpriset 2 380 kronor (helspension), tillägget för ytterligare en vecka är 1 750.—. Resan ingår inte i priset.

Verksamheten är godkänd av socialstyrelse och landsting som enskilt vårdhem för konvalescentvård med bidrag beroende av det enskilda landstingets beslut.

Vidare upplysningar per telefon 063/11 41 30.

Handikapp- rörelsen växer fram

I början av 1700-talet åker Carl von Linné genom Dalarna. Han kommer till Orsa och skriver: "Notabelt är ihogkomma, det eländiga folkets miserabla condition!". Hans iakttagelser är med största säkerhet den första skildringen på svenska av en invalidiserande yrkessjukdom. Långt senare fick den namnet silikos!

Så inleder författaren Erik Ransemar, sedan 40-talet verksam inom RHL och under flera år redaktör för Status, det nya studiematerialet "Handikapprörelsen växer fram". På 160 sidor och i den rikt illustrerade boken skildras utvecklingen från fattigvårdens och vanförestaltnas tid till beskrivningar om hur handikapprörelsen idag demonstrerar för jämlikhet och rättvisa.

Handikapprörelsens historia är berättelsen om hur en folkrörelse växte fram. Det är historien om hur människor som åsidosatts och gömt sig undan slöt sig samman för att kräva sina rättigheter. Läsaren får följa grunddragen i handikapprörelsens utveckling samtidigt som man får ta del av hur det svenska samhället i stort förändrades.

Initiativet till det nya materialet kommer från ABF's kommitté för studier på handikappområdet. Brevskolan har svarat för den pedagogiska bearbetningen och produktionen. Materialet finns att beställa från Brevskolan och priset är 71:60, inkl moms.

Tur till Tammerfors

Hjärt- och Lungsjukas förening i Karlskrona har varit på en 7-dagars rekreationsresa till Tammerfors i Finland. En något grå och regnig dag men vi startade med föresatsen att ej haka upp humöret med oväsentligheter. Fint, vi slapp att svettas i en kvalmig buss under uppresan. I Kapellskär embarkerade vi en av Vikinglinjens färjor, blev förlagda i förstklassiga hytter och efter shopping och kanske en svängom sov vi oss över till Nådendal. Under tre dagars stationär förläggning i Tammerfors gjordes utfärder under sakkunnig ledning av lokal guide. Vi besåg akvariet, planetariet och hembygdsmuseet

i Särkeniemparken och besökte FinnWear där förnämliga klädköp kunde göras.

En utfärd till Björneborg företogs. Av sevärdheterna här kan nämnas Juseliusmausoleet byggt av marmor till minne av Juselius dotter som avled i lungsjukdom endast 12 år gammal. Den 6:e dagen var det sju dagar för återfärd. Den startade med en 3,5 timmes båtfärd genom den enastående vackra insjön Pyhäjärvi till Näsijärvi med lunch ombord. Genom trånga sund och förbi lummiga öar embarkerades bussen i Visavuori för vidare färd till Åbo.

Ibert

BLOMSTERFONDEN
tar emot gåvor
Postgirokonto 90 00 11-8
kontrolleras av Näringslivets Granskningsnämnd.

Medel ur blomsterfonden användes för bidrag till bl a hjälpmedel av olika slag som ej kan erhållas från samhället.

Blomsterfonden har sedan 1963 delat ut betydande belopp till tusentals hjärt- och lungsjuka

Vill Du veta mera kontakta vår lokalförening eller RHL

RIKSFÖRBUNDET FÖR HJÄRT- OCH LUNGSJUKA

Box 3196, 103 63 Stockholm. Tel 08/23 15 30

Postgiro 90 00 11-8

Toppvinst i Hjärtlotteriet 1981

SAAB 900 GL 3 d M 4 1981 års modell

Dessutom

Presentkort Domus/ICA

Luxor stereo

Kristallkronor

Luxor radioapparater

Bordslampor i trä

Linnevaror, hushållsartiklar m m, m m

**Inga väntans
tider!**

•
Dragning verkställd före
lottförsäljningens början

Försäljningstid
1 april—30 september 1981

•
**Ni ser genast om
lotten ger vinst!**

10.105 värdefulla vinster

De hjärt- och lungsjukas Rikslotteri 1981 — Hjärtlotteriet

Härmed beställes

..... st lotter à 5:— att sändas mot postförskott +
porto eller

..... st lotter à 5:— att sändas varje månad fr o m
aug. t o m sept. 1981 mot postförskott + porto.
Dragningslista medföljer gratis.

Namn .....

Adress .....

Var god texta!

Sänd ej pengar med denna rekv.

Status 7/81

Frankeras
med
brevporto

Hjärtlotteriet

Box 3196

10363 Stockholm

LOTTPRIS 5 KRONOR
REKVIRERA NU

Sammanlagd vinstsumma
över **562.500:—**

Vid rekvisition av minst 5 lotter i sam-
sändning — portofritt.

Minst en lott till varje familjemedlem ökar
familjens vinstchans!